

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**COĞRAFYA ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DERSE YÖNELİK TUTUMLARI İLE
BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda TABUK

**Çanakkale
Ocak, 2019**

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı

**Coğrafya Öğretmeni Adaylarının Derse Yönelik Tutumları İle Başarıları Arasındaki
İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**

Seda TABUK
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Rüştü ILGAR

Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Koordinasyon Birimince desteklenmiştir.
Proje No: SYL/2018-1394

Çanakkale
Ocak, 2019

Taahhütname

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Coğrafya Öğretmeni Adaylarının Derse Yönelik Tutumları İle Başarıları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

31 / 01 / 2019

Seda TABUK

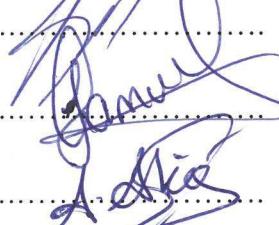

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Seda TABUK tarafından hazırlanan çalışma, 31 / 01 /2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No : 10233641

Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza	
Doç. Dr.	Rüştü ILGAR		..... Danışman
Dr. Öğr. Üyesi	Hayri ÇAMURCU		..... Üye
Dr. Öğr. Üyesi	Ahmet AKGÜN		..... Üye

Tarih:

İmza:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü

Önsöz

“Coğrafya kaderdir”.

İbni Haldun’a atfedilen yukarıdaki söz belki de coğrafyanın önemini en etkili ve özlu şekilde vurgulayan bir ifadedir. Coğrafyaya önemli bir yer ayırdığı ünlü eseri Mukaddimenin hemen başında İbni Haldun insanın topraktan yaratıldığını dile getirmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında coğrafya insanın sadece çevresini değil aynı zamanda kendisini anlama çabası olarak görülebilir. Ortaya konan çalışmanın gerçek amacı bu anlama gayretinden ibarettir.

Bu çalışmanın ortaya konabilmesinde büyük katkıları bulunan hocalarıma; başta lisans ve yüksek lisans eğitimi sürecinde engin bilgilerinden faydalandığım değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Rüştü ILGAR’a en içten teşekkürlerimi sunarım. Yine lisans ve yüksek lisans eğitimi sürecinde hocam olan ve tez jürimde bulunma lütfunda bulunarak değerli katkılar sağlayan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Hayri ÇAMURCU’ya ve ayrıca tez jürime katılarak sağladığı kıymetli katkılarından dolayı değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AKGÜN’e verdikleri büyük katkı ve destek için saygı ve şükranlarımı sunarım.

Bu süreçte hep yanımda olan sevgili aileme de özellikle teşekkür ederim.

Çanakkale, 2019

Seda TABUK

Özet

Coğrafya Öğretmeni Adaylarının Derse Yönelik Tutumları İle Başarıları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu tezde gerçekleştirilen araştırma, coğrafya öğretmen adaylarının derse yönelik tutumları ile başarıları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada eş zamanlı bir karma yöntem tasarımı kullanılmıştır. Araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında, Likert tipi bir tutum ölçeği kullanılarak nicel veriler toplanmıştır. İkinci aşamada ise, destekleyici mahiyetteki nitel veriler 12 açık uçlu sorudan oluşan bir anketle formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmaya katılanlar, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 44 coğrafya öğretmeni adayından oluşmaktadır. Araştırma 2017 - 2018 akademik yılında gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, istatistik paket programları kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın nicel bulguları, coğrafya öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmen adaylarının tutumlarında cinsiyet, sınıf düzeyi ve yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma yoktur. Ancak tutumları, bölümü seçme nedenlerine göre farklılık göstermektedir. Coğrafya öğretmeni adaylarının başarıları da yüksek düzeyde bulunmuştur. Cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi ve bölümü seçme nedeni gibi değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Çalışmanın nitel bulguları da nicel bulgularına benzer ve destekleyici sonuçlar sunmuştur.

Bu çalışma, coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik tutumları üzerine yapılan araştırmalar konusundaki eksikliği gidererek alanyazına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, çalışmanın sonuçlarına göre, öncelikle gelecekteki araştırmalar için coğrafya öğretmeni adaylarının ve coğrafya öğretmenlerinin tutumları üzerine yapılan çalışmalar konusunda var olan eksikliği gidermeye yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Başarı, coğrafya öğretimine yönelik tutum, coğrafya öğretmeni adayı, coğrafyaya yönelik tutum.

Abstract

An Investigation of the Relationship between Prospective Geography Teachers' Attitudes towards the Lesson and Achievement in Terms of some Variables

The research described in this thesis aims to investigate the relationship between the prospective geography teachers' attitudes towards the lesson and achievement in terms of some variables. The research employed a concurrent mixed-methods design. The investigation was organized in two phases. In the first phase, the quantitative data were gathered through a Likert type attitude scale. In the second phase, the supportive qualitative data were obtained by a survey included 12 open-ended questions. Participants of the study consisted of 44 prospective geography teachers from Canakkale Onsekiz Mart University, Education Faculty. The research was conducted in 2017 – 2018 academic year. The results were analyzed using statistical software packets.

The quantitative findings of the study revealed that prospective geography teachers' attitudes towards geography is positive and at high level. And there was no significant difference in prospective teachers' attitudes according their gender, grade level and age. But their attitudes differs according to their reasons for choosing the department. The prospective geography teachers' achievements were found at also high level. There was no statistical significant difference according to the variables: gender, age, grade level and choice reason. The qualitative findings of the study is also very similar and supportive to the quantitative findings.

This study has contributed to the literature in order to supply the lack of the research about the prospective geography teachers' attitudes towards the lesson. Because of this reason, according to the results of the study it was clearly recommended for future research that there is a gap in the studies on understanding prospective geography teachers' and geography teachers' attitudes.

Keywords: Achievement, attitudes towards geography, attitudes towards teaching geography, prospective geography teacher.

İçindekiler

Taahhütname.....	i
Onay.....	ii
Önsöz.....	iii
Özet.....	iv
Abstract.....	vi
İçindekiler.....	viii
Tablolar Listesi.....	xi
Şekiller Listesi.....	xii
Kısaltmalar Listesi.....	xiii
Bölüm I: Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı.....	2
Araştırmanın Önemi.....	2
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
Araştırmanın Varsayımları.....	3
Tanımlar.....	4
Bölüm II: İlgili Alanyazın.....	5
Eğitim.....	5
Öğretim.....	6
Öğrenme.....	6
Coğrafya.....	7
Coğrafi Düşüncenin Gelişimi.....	12
Coğrafya Öğretimi.....	15
Coğrafya Öğretiminin Önemi.....	16
Tutum.....	19
Coğrafya ve Tutum İlişkisi.....	20
Önceki Çalışmalar.....	22
Bölüm III: Yöntem.....	26
Araştırmanın Modeli.....	26
Çalışma Grubu.....	27
Veri Toplama Araçları.....	28

Kişisel bilgi formu.....	28
Coğrafya dersine yönelik tutum ölçeği.....	28
Anket formu.....	29
Verilerin Çözümlemesi.....	30
Nicel verilerin çözümülenmesi.....	30
Nitel verilerin çözümülenmesi.....	32
Nicel ve nitel verilerin birleştirilmesi.....	32
Bölüm IV: Bulgular.....	34
Nicel Araştırma Yönteminden elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	34
Başarı ve tutum puanlarının incelenmesi.....	34
Cinsiyete göre farklılaşma.....	35
Sınıf düzeyine göre farklılaşma.	36
Yaşa göre farklılaşma.....	37
Tercih sebebine göre farklılaşma.....	38
Tutum ve başarı arasındaki ilişki.....	39
Nitel Araştırma Yönteminden elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	41
“1. Sizin için “coğrafya” ne ifade ediyor.”	41
“2. Size göre coğrafyanın olumlu yönü nedir?”	42
“3. Size göre coğrafyanın olumsuz yönü nedir?”	43
“4. Coğrafya ile ilgili hissettiğiniz üç duyguyu yazınız.”	44
“5. Öğrenci olarak coğrafya ile aranız nasıldı?”.....	45
“6. Coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündüğünüz üç özellik yazınız.”	45
“7. Bir önceki soruda belirttiğiniz özelliklere ne ölçüde sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?”	46
“8. Size göre; öğrenciler hangi nedenlerden dolayı coğrafya dersinde başarısızdırlar?”	47
“9. Size göre; okullarda coğrafyanın öğretilmesi neden önemlidir?”.....	47
“10. Coğrafya öğretmek zorunda kalacağınızı bilmek size ne hissettiriyor?”.....	48
“11. Coğrafya öğretirken karşılaşacağınızı düşündüğünüz zorluklar nelerdir?.....	49
“12. Size göre; “iyi bir coğrafya öğretmeni” hangi özelliklere sahip olmalı?”.....	51
Nitel Verilerin Kendi Aralarında Birleştirilmesi	52
Duyusal durum.	53

Görüşler.	54
Yeterlik algısı.	55
Nicel ve Nitel Verilerin Birleştirilmesi.....	56
Duygusal durum.	56
Görüşler.	57
Yeterlik algısı.	58
Bölüm V: Tartışma, Sonuç ve Öneriler	59
Tartışma ve Sonuç.....	59
Nicel bulguların sonuçları.	59
Nitel bulguların sonuçları.	62
Nitel verilerin kendi aralarında birleştirilmesi ile ilgili sonuçlar.....	64
Nitel ve nicel verilerin birleştirilmesi ile ilgili sonuçlar.....	64
Öneriler	64
Kaynakça.....	66
Ekler.....	75
Ek 1: Kişisel bilgi formu	76
Ek 2: Coğrafya dersine yönelik tutum ölçeği	77
Ek 2: Anket formu.....	78

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	Verilerin Normal Dağılımı ile İlgili Betimsel İstatistikler.....	30
2	Verilerin Normal Dağılım Test Sonuçları.....	31
3	Verilerin Homojen Dağılım Test Sonuçları.....	31
4	Tutum ve başarı puanları istatistikleri.....	34
5	Cinsiyet Açısından Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	35
6	Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikler.....	36
7	Sınıf Düzeyine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	36
8	Yaşa Göre Betimsel İstatistikler.....	37
9	Sınıf Düzeyine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	38
10	Tercih Sebebine Göre Betimsel İstatistikler.....	38
11	Tercih Sebebine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	39
12	Tercih Sebebine Göre Betimsel İstatistikler.....	40
13	1. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	41
14	2. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	42
15	3. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	43
16	4. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	44
17	5. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	45
18	6. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	45
19	7. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	46
20	8. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	47
21	9. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	47
22	10. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	48
23	Olumlu cevaplardaki temaların dağılımı.....	49
24	11. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	50
25	12. Soruya verilen cevapların dağılımı.....	51
26	Açık uçlu soruların dağılımı.....	53

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa
1	Eğitim, Öğretim ve Öğrenme İlişkisi.....	7
2	Coğrafya Öğretimi Açısından Amaçlar Hiyerarşisi.....	16
3	Üç Boyutlu Tutum Modeli.....	30

Kısaltmalar Listesi

CDYTÖ	: Coğrafya Dersine Yönelik Tutum Ölçeği
Çev. Ed.	: Çeviri Editörü
Ed.	: Editör
F	: ANOVA testi puanı
N	: Katılımcı sayısı
p	: Anlamlılık değeri
Sd	: Serbestlik derecesi
SS	: Standart sapma
t	: T testi puanı
vd.	: Ve diğerleri
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
$\bar{x}$	: Ortalama

Bölüm I: Giriş

Problem Durumu

Alanyazın incelendiğinde coğrafya öğretiminde tutum ile ilgili farklı düzeylerde yapılmış çalışmalara rastlanmaktadır. Gerek lisansüstü tez çalışmalarının gerekse yayımlanmış makalelerin genellikle lise düzeyinden seçilen örneklerle gerçekleştirildiği görülmektedir. Bununla birlikte bazı yükseköğretim düzeyinde yapılmış çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalar çoğunlukla deneysel modelde gerçekleştirilen çalışmalar olup konu olarak, yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim (Yıldırım, 2012), yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı (Akarsu Bakır, 2010; Öztürk, 2008), çoklu zekâ kuramı (Alaz, 2008; Uzunöz, 2008) ve aktif öğrenme (Akşit, 2007) gibi farklı öğretim yöntemlerinin coğrafya dersine yönelik tutumlar üzerindeki etkilerinin incelendiği araştırmalardan oluşmaktadır. Bunun dışında öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından değişiminin incelendiği betimsel çalışmalar da ortaya konmuştur (Aydın, Taştan ve Coşkun, 2010; Kaba, 2016; Özgen ve Bindak, 2009).

Üniversite düzeyinde gerçekleştirilen bu çalışmalarda örnekleme ağırlıklı olarak öğretmen adaylarının seçildiği görülmektedir. Bu öğretmen adayları da ya sınıf eğitimi (Cin, 2007; Turan, 2015) ve ya sosyal bilgiler öğretmenliği (Demirkaya ve Arıbaş, 2004; Gökçe, 2010) programına devam eden öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Bazı çalışmalarda iki programın öğrencileri beraber ele alınmışlardır (Özgen ve Çelik, 2008). Fakat ilgi çeken nokta YÖK tez merkezinde yayımlanmış yüksek lisans veya doktora tezleri arasında coğrafyaya yönelik tutumla ilgili coğrafya öğretmeni adayları üzerine gerçekleştirilmiş bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu konuda bir çalışmanın olmaması belki bir önyargı olarak coğrafya öğretmeni adaylarının zaten coğrafyaya karşı olumlu bir tutum içinde olmaları gerektiği düşüncesi ile açıklanabilir. Ortaya konan bu çalışma bu noktaya bilimsel veriler ışığında bir açıklık getirmeyi

amaçlamakla beraber alanyazında mevcut olan bu eksikliği de gidermeye yönelik bir çalışmadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı yukarıda belirtildiği şekilde alanyazında mevcut olan bir eksikliği gidermeye yönelik coğrafya öğretmeni adaylarının derse yönelik tutumları başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlamaktadır. Bu ana amaç ışığında aşağıda sıralanan alt problemlere cevap aranmaktadır.

“Coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları ne düzeydedir?”

“Coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?”

“Coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?”

“Coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları yaşa göre farklılaşmakta mıdır?”

“Coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları bu programı tercih sebeplerine göre farklılaşmakta mıdır?”

“Coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Araştırmanın Önemi

Alanyazın incelendiğinde coğrafyaya yönelik tutumların incelendiği pek çok çalışmaya rastlanmaktadır. Gerek lise gerek üniversite düzeyinden örneklerle çalışılmış lisansüstü tez çalışmalarının ve makale çalışmalarının sayısı oldukça fazla olmasına rağmen coğrafya

öğretmen adaylarının dâhil edildiği bir akademik çalışmaların olmadığı görülmüştür. Bu eksikliği gidermek için ortaya konan bu çalışma, ilk olması yönü ile önem arz etmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada elde edilen bulgular ve sonuçlar aşağıda belirtilen sınırlılıklara sahiptir.

1. Araştırma, 2017 – 2018 akademik yılı bahar dönemi ile sınırlıdır.
2. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Coğrafya Eğitimi Ana Bilim Dalına devam eden 44 öğretmen adayı ile sınırlıdır.
3. Dördüncü sınıf düzeyinde öğrenci olmadığı için sadece 1. 2. ve 3. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
4. Araştırma, kullanılan açık uçlu sorulardan oluşan nitel veri toplama aracı ve nicel verilere ulaşabilmek için kullanılan tutum ölçeğinin nitelikleri ile sınırlıdır.
5. Coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik tutumları ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada elde edilen bulgular ve sonuçlar ile ilgili aşağıdaki varsayımlar kabul edilmiştir.

- Araştırmada katılan coğrafya öğretmeni adaylarının nitel ve nicel ölçme araçlarına verdikleri cevaplar doğru ve gerçektir.
- Araştırmada kullanılan ölçme araçları araştırmanın amacına ve kapsamına uygundur.
- Araştırmada kontrol edilemeyen değişkenler araştırmaya katılan öğretmen adaylarını benzer şekilde etkilemiştir.

Tanımlar

Araştırmada geçen bazı terimlerin anlamları aşağıda açıklanmıştır.

Coğrafya: “Yeryüzündeki mekânların özelliklerini ortaya koyan ve gerek bu özelliklerin, gerek muhtelif mekânlar arasındaki benzerlik ve ayrılıkların sebeplerini ve bunlara hükmeden kanunları araştıran ve açıklayan bir bilimdir” (Erinç, 1977, s. 1).

Tutum: “Bireyin çevresindeki olgu, olay ve nesnelere karşı sahip olduğu tepki eğilimini” ifade etmektedir (İnceoğlu, 2010, s. 7).

Başarı: “Başarı, okul ortamında belirli bir ders ya da akademik programlardan bireyin ne derece yararlandığının bir ölçüsü ya da göstergesidir. Okuldaki başarı ise bir akademik programdaki derslerden öğrencinin aldığı notların ya da puanların ortalaması olarak düşünülebilir” (Özgüven, 2016, s. 74). Başarı öğrencinin kazandırılması hedeflenen bilişsel davranışlara ulaşıp ulaşılmadığının bir göstergesidir.

Bölüm II: İlgili Alanyazın

Eğitim

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli farklılık olan eğitim alanyazında farklı tanımlamalara sahiptir. Türkiye’de eğitim ve öğretimin temellerini atan ilk isimlerden biri olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu eğitimi, toplum hayatına doğrudan katılımı mümkün olmayan bireylerin bu hayata hazırlanması amacıyla yetişkinler tarafından verilen belli bir amacı olan, bilinçli ve sistemli etkiler bütünü olarak tanımlamaktadır (Çelik, 2001).

En sık tekrar edilen ve en çok kabul gören Ertürk (1972) tarafından yapılan tanımlamaya göre eğitim; “bireyin yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik davranış meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1972, s. 12). Hayat boyu süren eğitim, planlı yani formal bir yapıda olabileceği gibi informal bir şekilde de gerçekleşebilir. Ayrıca eğitim, öğretim kavramını da kapsayan geniş bir terimdir.

Ünlü sosyolog Durkheim da eğitimi “yetişkinlerin yeni nesilleri sosyalleştirmesi, toplumsal hayata hazırlaması, ruhsal, zihinsel ve etik açıdan yetiştirmesi” şeklinde tanımlamaktadır (Keskinkılıç, 2018, 203). Rönesans dönemi düşünür ve eğitimcilerinden olan Jean Jacques Rousseau eğitimin işlevinin çocuğun mutlu olmasını sağlamak olduğunu belirtmektedir (İnal, 2004). Eğitimi sosyal bir olgu olarak ele alan ünlü düşünür Machiavelli’nin eğitim tanımını ise “yöneticilerin devletin çıkarlarını daha da ileriye götürmek için kullandıkları bir araçtır” şeklinde (İnal, 2004, s.40). Bu tanımlamalar ışığında eğitim kavramına ilişkin olarak altı çizilmesi gereken noktaları; bireyin davranışlarında değişimin gerçekleşmesi, bu değişimin bir plan dâhilinde olması ve yaşam süreci içerisinde gerçekleşmesi olarak vurgulayabiliriz.

Sonuç olarak eğitim öncelikle, insanın bugün mevcut olan ve yarın sahip olacağı yaşamına müdahale eylemidir. Bu sürece yönelik olarak farklı eğitim anlayışları geliştirilmiştir.

Eğitime bakış açılarındaki farklı anlayışların zamana ve mekâna göre değişiklikler gösterdiği görölmektedir. Genel anlamda sosyologlar, ortaya konan eğitim yaklaşımları ile uyguladıkları toplum yapıları arasında ilişkiler bulunduğunu ileri sürmektedirler. Pedagogların ortaya koyduğu yaklaşımlar incelendiğinde, yaşadıkları devrin eğitime yönelik görüşlerinin belirlenmesinde diğer önemli bir etken olduğu görölmektedir. Bir diğer nokta ise benimsenen bilimsel ve felsefi görüşün bu süreçte etkin olduğudur (Hesapçioğlu, 2008).

Öğretim

Eğitim ile iç içe olan bir diğer kavram olan öğretim kavramı için de değişik tanımlar mevcuttur. Alaylıoğlu ve Oğuzkan (1976)'a göre öğretim, "herhangi bir eğitim kurumunda bir küme öğrenciye belli alan veya konularda bilgi verme işi" olarak tanımlanmaktadır (Hesapçioğlu, 2008, s.45). Öğretim için yapılan diğer bir tanımlamada ise, "önceden belirlenen hedefler doğrultusunda planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğretme faaliyetleri" olarak görölmektedir (Fidan, 1985). Slavin (2013) tarafından ise öğretim "bir öğretmenin öğrencilerinin neleri öğrenmesini istemesi ve öğrencilerin gerçekte neleri öğrendiği arasındaki bağlantı" şeklinde tanımlanmaktadır (Güven ve Uzman, 2006).

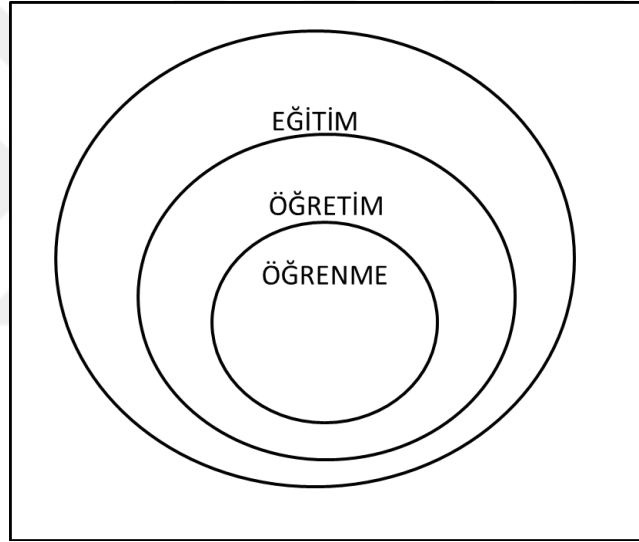
Fer (2011)'e göre öğretim etkinliklerinde üç temel unsur söz konusudur; öğrenen (öğrenci), öğrenilen (öğrenme içeriği) ve öğreten (öğretmen). Öğretme, öğrenmenin oluşmasına rehberlik etmekte olup genellikle öğreten tarafından yürütölen işlemlerden ve etkinliklerden oluşun bir süreçtir. Bu işlemler önceden belirlenmiş bir öğrenen topluluğuna, yine önceden belirlenmiş bir içeriğin belirlenmiş bir ortamda aktarılması şeklinde yürütölür (Fer, 2011).

Öğrenme

Öğrenme yaşantı sonucu bireyde kalıcı izler bırakarak gerçekteleşen davranış değişiklikleri şeklinde tanımlanmaktadır (Hoy ve Miskel, 2010). Bu tanımlamaya göre öğrenmede, bireylerin davranışlarında bir değişimin olması, bu değişimin yaşanan tecrübeler

ile gerçekleşmesi ve bu değişimin belli bir süre için az çok kalıcı olması gerekmektedir (Açıkgöz, 2003). Öğrenme, anlam yaratma ve oluşturma sürecinin bir yansıması olarak görülmektedir. Bu bakımdan öğrenme “insanın gerçekleştirmemiş iç varlığını inşa etme süreci” şeklinde tanımlanmaktadır (Hesapçıoğlu, 2008).

Bireylerin doğuştan sahip olduğu davranışlar hemen hemen yok denecek kadar azdır. Bu sebeple, insanoğlu yaşamı süresince bir şeyler öğrenmek zorunda kalmaktadırlar. İnsanların sahip olduğu pek çok davranış biçimi yürümesi, konuşması, sahip oldukları tutum ve alışkanlıkları, özetle hayatın her evresi öğrenme ile ilgili bir süreçtir (Selçuk, 2008, s.125).

Şekil 1. Eğitim, öğretim ve öğrenme ilişkisi.

Coğrafya

Temel bilim dallarından biri olarak kabul edilen coğrafyanın geçmişini, eski medeniyetlerden Sümerlere, Fenikelilere, Mısırlılara ve Romalılara kadar dayandırmak mümkündür. Günümüzden yaklaşık 2500 yıl kadar öncesinden başlayarak Herodot, Milet’li Thâles, Sakızlı Pythagoras, Aristoteles, İskenderiyeli Eratosthenes, Marsilyalı Pytheas, İskenderiyeli Batlamyus ve Amasyalı Strabon, coğrafya ile ilgili ilk çalışmaları ortaya koyan ve bu konuda akademik anlamda eserler veren ilk coğrafyacılar olarak bilinmektedirler (Atalay, 1998; Göl,2009).

Eski çağlardan beri birçok bilim insanı coğrafya ile ilgili farklı tanımlar yapmış olmalarına rağmen herkes tarafından kabul gören bir tanım söz konusu değildir. Sözlük anlamı olarak “bir yeryüzü parçasını, bir bölgeyi, bir ülkeyi belirleyen, niteleyen, fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal gerçeklerin tümü” (Türk Dil Kurumu, 2011) olarak tanımlanan coğrafya ile ilgili alanyazında farklı tanımlar söz konusudur.

Kelime anlamı olarak, coğrafya anlamına gelen “geo’graphie” terimi ilk kez, Antik çağ Yunan düşünürlerinden ve İskenderiye coğrafya ekolünün öncüsü ve kurucusu kabul edilen Eratosthenes (M.Ö. 275–195) tarafından kullanılmıştır. Bu terim, Antik Yunancada en kısa ve en genel anlamıyla; dünyanın tasvir edilmesi anlamına gelmektedir. Orjinali “Geographica” ya da “Gegraphe” olan terim, bugün hemen hemen her dilde yine birbirine çok benzer kelimelerle yazılmaktadır: Geographica (Lat.), Geography (Ing.), Geographie (Fr.) ve Geographie (Alm) (Doğanay, 2014). Ünlü filozof Immanuel Kant’a göre coğrafya, “mekâna ait temel kavram ve kalıpların bir yerden başka bir yere olan farklılıklarının ve benzerliklerinin incelenmesidir” (Elmas,2006).

İzmir (1964) coğrafyayı “bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tarif eden, bunları açıklayan bilimdir” şeklinde tanımlamıştır. Tanoğlu (1964)’na göre coğrafya “yeryüzü olayları arasındaki münasebetleri, bu olayların dağılışını ve bu dağılışın nedenlerini inceleyen bir ilimdir” (İlgar, 2006). Bir başka kaynakta ise “coğrafya, yeryüzündeki mekânların özelliklerini ortaya koyan ve bu özelliklerin, muhtelif mekânlar arasındaki benzerlik ve ayrılıkların sebeplerini ve bunlara hükmeden kanunları araştıran ve açıklayan bir bilimdir” şeklinde tanımlanmaktadır (Erinç, 1977). Diğer bir tanımda ise coğrafyanın insan ve doğa arasındaki ilişkileri açıklayıcı özelliği vurgulanarak “insan ile doğal ortam arasındaki etkileşimi dağılış, karşılaştırma ve nedensellik ilkelerini kullanarak araştıran ve sonuçlarını sentezleyerek veren bir bilim dalıdır” şeklinde tanımlanmıştır (Akkuş, 1998).

Genellikle "yerin tasviri" anlamında kullanılan coğrafya, on dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren dünyayı ve onunla ilgili olguları betimlemek şeklinde tanımlanmıştır. Bilgi ile ilgili tasvir, tasnif ve ezberleme olarak isimlendirilen bu dönemi elde edilen bilgiler ile ilgili genellemelerin ve karşılaştırmaların yapıldığı yeni bir dönem takip etmiştir (İncekara, 2007). Hardwick ve Holtgrieve (1996) yirminci yüzyılın başlarından itibaren coğrafyanın, genellikle Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde problem çözme temelli bir akademik araştırma alanı haline geldiğini belirtmektedir. Coğrafyacılar artık arazi kullanımı ile ilgili çalışmalarının yanı sıra küresel konularda da önemli araştırmalar ortaya koymaya başlamıştır (İncekara, 2007). Bu noktada vurgulanması gereken önemli konu; gelişmiş toplumlarda bireyler, içinde yaşadığı dönemin yaşam şartlarına, ekonomik koşullarına, sosyal ve kültürel ortamlardaki hızlı etkileşim ve değişimlere uyum sağlamaya mecbur olduğudur. Coğrafya vatan bilincinin oluşmasında önemli rol oynar. Coğrafya aynı zamanda farklı disiplinlerle iletişim halinde bulunan disiplinler arası bir bilimdir (İlgar, 2017).

Coğrafya bilimi, incelediği konunun belirli bir bölgede veya dünya genelinde dağılımını araştırır ve ortaya koyar. Ayrıca elde edilen sonuçlardan hareket ederek devlet yöneticilerine yol gösterir, rehberlik yapar (Doğanay ve Doğanay, 2015). Bu yaklaşıma göre coğrafyanın daha ayrıntılı bir tanımı “coğrafi yeryüzünün doğal, beşerî ve iktisadî çevre etmenlerini; insanla (toplumla) ilgi kurarak inceleyen ilme, coğrafya denir” şeklinde yapılabilir (Doğanay, 2011). Coğrafya bizi çevre saran dünyayı, en iyi şekilde tanımamıza yardımcı olan, içinde bulunduğumuz çevre ile ilişkili sorunları anlamamıza ve çözüm yolları bulmamıza yardımcı olan ve insanların ortaya koydukları etkinlikler açısından yeryüzünü inceleyen bir bilimdir (Özcan, 2000). Coğrafya bilimi, sosyal bilimlerle fen bilimlerini birbirine bağlayan bir köprü görevi görmekte ve bu bilimlere birbirine bağlamaktadır. Bu nedendir ki coğrafyanın

ilgilendiği alan çok geniş bir sahayı kapsar. Coğrafyanın ilgilendiği konuları başlıca iki grupta toplayabilir:

a) Birinci grupta yakından uzağa yaşadığımız çevredeki tüm fiziksel özellikler yer alır. Yine bununla ilintili olarak yağış rejimi ve sıcaklık dağılımını gibi iklimsel özellikler, toprak, topografya, ormanlar, otlaklar ve bitki örtüsünün oluşumu bu kapsamda ele alınabilir.

b) Genel anlamda insan nüfusu, bu nüfusun yeryüzüne dağılımını, bu dağılımda etkili olan beşeri özellikler ikinci grupta incelenen konulardır. Dünya üzerinde yerleşim merkezlerinin kuruluşu ve bu kuruluşta doğal ortamın etkilerinin incelenmesi bu başlık altında yer alır. Doğal vrenin tarım, sanayi, ulaşım ve ticaret gibi ekonomik etkinlikler üzerindeki etkisi yine bu kapsamda incelenir (Atalay, 1994).

Coğrafya biliminde bunlar, coğrafi düşüncenin temel araştırma yöntemlerinden olan gezi-gözlem, akıl yürütme ve anket yöntemleri ile başlıca düşünsel ilkeler olan bağlantı, dağılış ve sebep-sonuç ilkeleri coğrafi düşüncenin temel ilkeleri olarak ele alınır ve bu çerçevede konular incelenir (Doğanay, 1997).

Dağılım İlkesi: Coğrafya biliminin, bağımsız ve başlı başına büyük bir bilim olmasını sağlayan en önemli ilkedir. Hatta denilebilir ki, coğrafyanın bilimler sistematikiğinde bağımsız bir ilim sayılabilmesi için sadece bu ilkenin uygulanması yeterli bir nedendir. Çünkü dağılım ilkesi sadece coğrafya ilminde uygulanır. “Coğrafyada dağılım ilkesi nedir?” sorusuna gelince araştırma konusu seçilen olay ve olayların neden-sonuç ilişkilerinin kurulmasında sadece tasvirle yetinilmez. Tasvirle birlikte olayların yayılış sahası sınırları da gösterilir. Dağılımın belirlenmesi ve sınırlandırılması amaca uygun dağılım haritaları ile gerçekleştirilir. Amaca uygun haritalar üzerinde dağılımını yapılabilen her olay coğrafya ilminin konusu olabilir. Günümüzde coğrafya biliminin en başta gelen kaynakları olan atlas haritaları, duvar haritaları, topografya haritaları ve diğer haritalar dağılım ilkesinin bir parçasıdır. Dağılım ilkesi ancak

konum veya konumların tanınmasından sonra uygulanabilir. Sınırlandırılmış bir araştırma bölgesinde konumlar ve özelliklerini tanımadan bunların dağılım haritalarına işlenmesi mümkün değildir. Dağılım ilkesi dokümanter veriler elde bulunmadan uygulanamaz. Bunlar araştırmanın temel amacına göre farklı derecelerden önem kazanırlar. Dağılımın haritalara işlenmesi değişik semboller (simgeler) kullanılarak gerçekleştirilir (Doğanay, 1997). Coğrafya biliminin en öne çıkan ilkesi olarak dağılım ilkesinin gösterimi sadece haritalar kullanılarak olabilir. Coğrafyanın bağımsızlığını sağlayan temel ilkelerden biri olan dağılım ilkesini harita kullanarak göstermek yatay dağılım, dikey dağılım ve zamanda dağılım olmak üzere üç yolla mümkündür. (Doğanay ve Doğanay, 2015).

Bağlantı İlkesi: Coğrafya ilminin en köklü amaçlarından biri, çevre şartları – insan faaliyetleri ve bunların sonuçları arasında ilgi kurmaktır. Bu temel düşünce ilkesine coğrafyada korelasyon ilkesi ya da bağlantı ilkesi denir (Doğanay, 1997). Coğrafi sorunların analiz ve sentezinde göz önüne alınması gereken ilk hareket noktası olaylar arası bağlantıdır. Bu nedenle coğrafi olaylara birbirinin tamamlayıcısı olarak bakılmalıdır (Doğanay, 1997).

Sebeup- Sonuç İlkesi: Bütün coğrafi olaylar, biri diğerinin nedeni ya da sonucu olan olaylardır. Bir diğer ifade ile olaylar ve sonuçları arasında sık korelatif ilişkiler vardır. Düşüncedeki bilimsellik özelliği büyük ölçüde sebep ile sonuç arasındaki ilişkinin tespiti ile ortaya konulabilmektedir. Buna bağlı olarak coğrafya öğretiminde esas olarak bazı soruların cevapları aranır. Bunlar;

- 1-Neden bu şekilde meydana gelmiştir?
- 2- Ne zaman bu şekilde meydana gelmiştir?
- 3- Ne gibi problemler meydana çıkmıştır?
- 4- Bu problemler için ne gibi çözüm önerileri ortaya konabilir?

“Niçin, nasıl ve çözüm önerileri” olarak formüle edilebilen bu soruların ilk ikisi coğrafi olayların sebeplerini açıklamayı amaçlamaktadır. Üçüncü soru ise olayların faydalı ve zararlı sonuçlarını ortaya koymaya, dördüncü soru ise çözüm üretmeye yöneliktir (Doğanay, 1997).

Coğrafi Düşüncenin Gelişimi

Coğrafya ile ilişkilendirilebilecek çalışmalar çok eskilere dayanmakla birlikte, coğrafya bilimi olarak tanımlanabilecek çalışmaların dünya tarihinde meydana çıkışı oldukça yeni kabul edilmektedir. Öncelikle, dünyanın tanınmasıyla ilgili yapılan çalışmalar coğrafya olarak kabul edilmemektedir. Bunlar yeryüzünün tanınabilmesi, ölçülmesi ve tanımlanmasıyla ilgili genel çabalarlardır. (Çapar, 2012; Özgüç ve Tümertekin 2000).

Bir bilim dalı olarak Coğrafyanın geçmişi, ilkçağlarda Sümerler, Fenikeliler, Mısırlılar ve Romalılara dayanır. Günümüzden yaklaşık 2500 yıl kadar öncesine kadar gidilebilir. Herodotus, Miletoslu Thales, Sakızlı Pythagoras, Aristo Tales, İskenderiyeli Eratosthenes ile İskenderiyeli Batlamyus coğrafya ile ilgili konularda çalışmış ve eserler vermiş ilk coğrafyacılar olarak kabul edilmektedir (Atalay, 1998; Göl,2009).

Helenistik dönemin sonlarına gelindiğinde, Roma İmparatorluğu'nun büyük bir güç haline gelmesiyle coğrafya bilimine ait bilgilerin artmaya başladığı anlaşılmaktadır. Fakat birkaç yüzyıl daha coğrafya denilen bir çabadan söz etmek mümkün olmamıştır. Bu nedenle, Amasyalı Yunan tarihçi Strabon'a ait dünyanın tasvirlerini içeren 17 ciltlik çalışma, Geographika coğrafya ile ilgili ilk çalışma olarak kabul edilir (Çapar, 2012).

İskenderiye kütüphanesinde yaptığı ve 23 yıl süren çalışmaları ile Cladius Ptolemaeus coğrafya alanında çalışan bir diğer bilim adamıdır. Bu çalışmalarını yapan Ptolemy yani Batlamyus aslında bir astronomdu. Bazı araştırmacılara göre Batlamyus coğrafyayı astronomi, matematik ve felsefe biliminin oluşturduğu şemsiye dışında ayrı bir bilim olarak ele alan İlk bilim insanıydı (Çapar, 2012; Özgüç ve Tümertekin 2000).

476 yılında Roma İmparatorluğunun yıkılışının ardından Avrupa Kıtasıyla beraber coğrafya bilimi de karanlık bir çağa girmiştir. Bu zaman diliminde dünyanın farklı bölgelerinde, özellikle Asya'da tamamen farklı bir bilim kültürü gelişti. Askeri fetihler, Çin'in ihtiyaç duyduğu coğrafi bilginin hedeflerini belirledi ve topraklarını korumak isteyen imparatorlar da coğrafi bilginin büyümesini ve yerleşmesini destekledi (Çapar, 2012; Özgüç ve Tümertekin 2000).

Diğer taraftan da Müslüman coğrafyacılar özellikle Batlamyus'tan etkilenerek matematik coğrafya konusunda çalışmaya başladılar. İlk araştırmalarını on birinci yüzyılın başlarında yapan Biruni, İslam dünyasının yetiştirdiği en büyük bilim adamlarından biri olarak kabul edilmektedir. 1029 yılında kara ve denizlerin dağılımı üzerine hazırladığı dünya haritası en göze çarpan çalışmalarından biridir. Bu dönemin diğer Müslüman coğrafyacıları ise Uluğ Bey, Kadızade-i Rumi, İbni Batuta ve Kaşgarlı Mahmud olarak sıralanabilir. Sonrasında ise Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi isimler coğrafya ile ilgili çalışmış diğer bilim adamlarıdır (Çapar, 2012).

15. yüzyılın başından itibaren ise gerçek keşif yolculukları başlamıştır. Rönesans ile başlayan kültürel uyanışla birlikte coğrafya biliminin merkezi tekrar Avrupa olur. Bu dönemde yaklaşık yüz elli yıl boyunca dünya kıyı şeridinin büyük kısmı haritalanmış oldu. Diğer yandan Galileo Galilei, Johannes Kepler, Nicolas Copernicus ve Isaac Newton bu döneme adlarını yazan diğer bilim adamları olarak ön plana çıkmaktadırlar (Çapar, 2012; Özgüç ve Tümertekin 2000).

1756-1796 yılları arasında Königsber Üniversitesi'nde coğrafya üzerine dersler veren İmmanuel Kant coğrafyanın başlıca konularını; Matematik coğrafya, Siyasal coğrafya, Ticari coğrafya, Moral coğrafya ve Dinsel coğrafya olmak üzere beş başlık altında toplamıştır. Kant'ın

teorik yapısını oluşturduğu coğrafya üzerine çalışmalarının devamını Humbolt ve Ritter getirmiştir.

Çağdaş coğrafyanın temelleri de bu iki bilim adamı tarafından atılmıştır. Alexandre von Humboldt, Fiziki Coğrafya ilmi ana bilim dalının kurucusu ve Karl Ritter ise Beşeri Coğrafya ilminin kurucusu olarak kabul edilir. Bu iki bilim adamı dönemlerinin bilim merkezi olan Berlin Bilimler Akademisine mensup araştırmacılarıdır (Çağlayantaş, 2008).

Humboldt, yerbilimlerinin ilk çağdaş temsilcisidir. Fiziki coğrafyanın gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Bu bilime yaptığı katkıları özetlersek;

I. Yöntemsel yaklaşım açısından: Coğrafya ilmine çağdaş anlamda gezi-gözlem yöntemini getirmiştir.

II. İlkesel yaklaşım açısından: Coğrafya ilmine dağılıp, bağıntı ve sebep ve sonuç ilkelerini getirmiştir.

III. İfade açısından: Coğrafyada bilimsel anlatımı ortaya koyan izoterm, izohips ve izobat temel kavramlarını getirmiştir (Çağlayantaş, 2008).

Bu yöntem ve ilkeler, günümüz coğrafyacıları tarafından da kısmen uyulan ve uygulanan temel coğrafi düşünce esasları arasındadır. Özellikle inceleme gezileri (tetkik seyahatleri) yapmadan coğrafi araştırma yapılamayacağını, yerbilimlerinde gözlemin temel araştırma yöntemi olduğunu, coğrafi olayları tek tek değil, birbiri ile ilgili entegre sorunlar olarak ele almak gerektiğini (bağıntı ve sebep-sonuç ilişkileri) ileri sürmüştür. Bu görüşler, günümüz coğrafi anlayışı için de geçerlidir (Çağlayantaş, 2008).

Beşeri Coğrafyanın kurucusu olan Karl Ritter, aslında bir felsefeci ve tarihçidir. Coğrafya biliminde “Tarihi Esaslar” başlıklı çalışmasında insan ile çevre arasındaki ilişkileri ve beşeri coğrafyayı incelemiştir. Ancak, tarihi bakış açısına fazla yer vermesi, coğrafi yöntemi

kısmen aşmasına yol açmıştır. Karl Ritter'in beşeri coğrafyaya kazandırdığı en önemli yenilikler ise;

I. İnsan ve çevre ilişkileri beşeri coğrafyanın başlıca konusudur.

II. İnsan ve çevre ilişkileri incelenirken, bu konulardan herhangi birine ağırlık vermek yanlış bir yaklaşımdır.

III. Coğrafya ve tarih birbirinin tamamlayıcısı iki bilim dalıdır (Çağlayantaş, 2008).

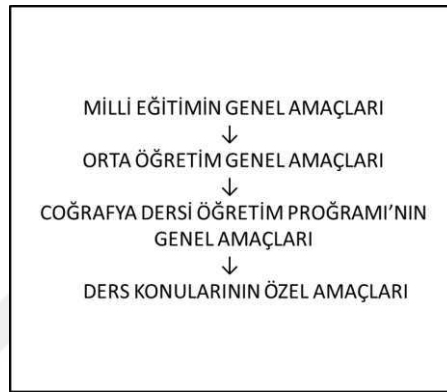
Modern coğrafyanın temellerini oluşturduğu düşünülen bu bilim insanlarının fikirleri sonradan gelen coğrafyacılarca da kabul görmüş ve bu görüşler Klasik Coğrafya Ekolu şeklinde isimlendirilmiştir. Bununla birlikte, klasik kavramı yıllar geçtiği halde değer ve önemini yitirmeyen coğrafi bir bakış açısı ve ilkeler bütünü olarak düşünmek gerekir (Özgüç ve Tümertekin 2000).

Coğrafi düşüncenin evrim sürecinde Klasik Dönemi, Bölgesel Dönem takip etmiştir. Fransız coğrafyacısı Paul Vidal de la Blache, bu yaklaşımın kurucusu kabul edilir. Tarih olarak 1945 yılına kadar devam eden modern dönem sonrası çağdaş döneme geçilmiştir (Doğanay, 2014).

Coğrafya Öğretimi

Coğrafya öğretimi, Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen Coğrafya Dersi Öğretim Programı çerçevesinde, coğrafya dersi için belirlenmiş amaç ve kazanımlara ulaştırmak amacıyla gerçekleştirilen öğretim faaliyetleri ile yürütülmektedir. Coğrafya eğitimi öğrencilerin bu öğretim faaliyetleri sonunda hedeflenen kazanımları sergilemelerini hedeflemektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018). Eğitimde amaçlar ve kazanımlar, öğretimin yönlendirilmesi, öğrenme ve öğretme sürecinin işlenmesi ve ölçme – değerlendirme faaliyetlerine kılavuzluk etmesi bakımından önemli görülmektedir. Amaçlar ve kazanımlar ile öğrenciye kazandırılmak istenen özellikler bilgiler, beceriler, tutumlar, ilgiler, alışkanlıklar vb.

söz konusudur (Demirel, 1999: 106). Merkezi bir eğitim sistemi yapısına sahip ülkemizde eğitim politikaları, devlet politikasıyla uyumlu bir şekilde belirlenir. Bu tutarlılık Türk Milli Eğitiminin Amaçları çerçevesinde sağlanır. Hiyerarşide ilk sırayı teşkil eden bu amaçların, devletin milli eğitim politikasıyla tutarlı, kapsamlı ve genel olması esastır. (Varış, 1998: 147-148).

Şekil 2. Coğrafya öğretimi açısından amaçlar hiyerarşisi.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde belirtilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanan Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile “yeterliliklerle ilgili bilgi, beceri ve tutumların” kazandırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda coğrafya dersi öğretim programının belirlenen genel amaçları 13 başlık altında ele alınmaktadır. Coğrafya dersi öğretim programının temelinde bireylerin yaşadığı çevreyi öğretim ortamını birleştirilerek anlaması ve yorumlaması yatmaktadır. Ayrıca programda konular öğretilirken kazanımların özünden fazla uzaklaşmadan konuların birbiriyle olan etkileşimlerinin ortaya konulması ve öğrencilerin olaylar ile ilgili çok boyutlu düşünebilme becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olmak amaçlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018).

Coğrafya Öğretiminin Önemi

Coğrafya esasen sentez bir bilim dalıdır. Coğrafya bilimi fen bilimleri ile sosyal bilimlerin iç içe olduğu bir bilimdir. Bu nedenden dolayı, olayları geniş bir bakış açısından ele

alır. Ayrıca ele aldığı konular açısından da çok fazla komşu bilime sahiptir. Coğrafya dersinde öğretilen bilgiler insanın yaşamını farklı şekillerde ilgilendirir ve insana farklı şekillerde yararlı olur (Şahin, 1998).

Yaşadığımız yerin Türkiye'deki konumunu belirtirken; dağ, deniz, akarsu gibi coğrafi kavramlar kullanırız. Ayrıca yön kavramından yararlanırız. Bu bilgiler coğrafya öğrenimiyle elde edilir. Haritalardan yararlanabilmek için yön, ölçek ve haritadaki sembolleri tanımak gerekir. Bu coğrafi bilgilere sahip olmadan haritalardan yeterince yararlanılamaz. Coğrafya öğrenimi çevremizi, yurdumuzu ve bütün dünyanın doğal güzelliklerini tanımamızı sağlar. Ayrıca diğer bölgelerimizdeki insanların yaşayış biçimleri ve kültürel özellikleri, coğrafya derslerinde öğrenilir. Ülkemizin yeraltı ve yerüstü kaynakları yine coğrafya derslerinde öğrenilir. Bu bilgiler sayesinde bizler ülkemizi ve ülkemiz insanının çeşitli özelliklerini daha iyi tanırız. İşte bu yönüyle coğrafyanın ve dolayısıyla da coğrafya öğretiminin ayrı bir öneme sahip olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır.

Doğanay'ın (2014) bu konuda yaptığı tespite göre; coğrafya öğretmenlerinin sahip oldukları detaylı bilgiler ve üniversitelerde edindikleri araştırma ilke ve yöntemlerinin yanında bildiklerini nasıl öğreteceklerini ve ne kadarını öğretmeleri gerektiği bilgi ve becerisine de sahip olmaları gerekmektedir. Coğrafya, fen bilimleri ve sosyal bilimler arasında birleştirici ve kaynaştırıcı bir bilim dalıdır. Eğitim öğretimde coğrafya diğer bilim dalları gibi, bütün okullarda ve her sınıfta, özne bir genel kültür dersi ya da diğer derslerin konusu olarak yerini korumaktadır (İlgar 2006). Bu bakış açısıyla coğrafya dersi öğretim programı ortaya çıkan yeni gelişmeler göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiştir (İlgar, 2011).

Ayrıca "Coğrafyayı ve coğrafyasını iyi bilen bir millet, şüphesiz ondan faydalanmasını ve onu korumasını da bilir" özdeyişinde ulu önder Atatürk, coğrafya ve coğrafya öğretiminin önemini en iyi şekilde ortaya koymaktadır (Doğanay, 2014). Vatan sevgisinin gelişmesinde,

tarihin yanında coğrafya derslerinin önemi büyüktür. Çünkü milli değerler milletin varlığını, devamlılığını, dolayısıyla ülkenin varlığını temin eder. Bu milli ruhun coğrafya dersleri ile yeni nesillere aktarılması gerekmektedir. Görüldüğü gibi vatan, coğrafyanın ta kendisidir (Güngördü, 1999).

Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi konum ve özellikleri kalkınmayı zorlaştıran değil kolaylaştıran önemli bir potansiyel güçtür. Bu bağlamda üç tarafı denizlerle çevrili olmanın coğrafi bir zenginlik olduğu, bu coğrafi zenginliğin, geliştirilecek ulusal deniz stratejisiyle büyük bir güç haline dönüştürülebileceği unutulmamalıdır. Bu gücün ne denli önemli olduğunu bilerek eğitilmiş insan gücü yetiştirmek gereklidir. Ulusal bilgiyi ulusal stratejiye kaynaklık edebilsin diye soluksuz üreterek, tüm değerleri kucaklayıp yaşanan mekâna sahip çıkma bilincini egemen kılmak gereklidir. Türkiye'nin sorunlarını aşması, ulusal gücünü ayağa kaldırması aktif bir bölgesel güç olması, kısacası hedef ve iddialarını yaşama geçirebilmesi hiç de zor değildir (Hacısalihlioğlu, 2001).

Coğrafyanın öğrenilmesi değeri yüzünden gereklidir. Aynı zamanda coğrafya öğrenmek yeryüzünde bulunan farklı yapıları ve ilginç bölgeleri tanımak, yorumlamak ve oralar hakkında bir fikir sahibi olmayı sağlayacağı için hoştur. Üstün yararlılığı ve kullanılabilirliği açısından çok lüzumlu bir bilimdir. Tüm bilim dallarında da sağlanmak istenen ilerleme coğrafya bilgisi olmaksızın mümkün değildir (Özgüç ve Tümertekin, 2000).

Bugün coğrafya, dünyanın oluşumunu, şekillenmesinde etkisi bulunan olayları ve insan, bitki, hayvan toplulukları ile yeryüzündeki yaşamı oluşturan doğal çevre ve bunların dağılımı arasındaki ilişkileri araştıran bilimsel bir disiplin haline gelmiştir. Doğal çevreyi açıklamamanın bir başka yolu, doğal çevre ve insan arasındaki ilişki coğrafyanın ana temasıdır (İlgar ve Tabuk, 2019).

Tutum

Sözlük anlamı olarak tutum, “davranışları güdüleyen, kalıplı ve kazanılmış eğilim ya da yatkınlık, belirli kişilere, nesnelere ve olaylara karşı belli bir biçimde davranma yolunda toplumsal olarak kazanılmış eğilim ya da yönelim” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2011). Latince kökeni “harekete hazır” anlamına gelen tutumla ilgili zaman içinde birçok alanda birbirinden farklı ve yönde tanımlar yapılmıştır. Tutum ölçümleri ile ilgili ilk çalışma örneklerini ortaya koyan Thurstone (1928) tutumu “psikolojik bir nesneye karşı olumlu ya da olumsuz duyuş yoğunluğu anlamına gelmektedir” şeklinde tanımlamıştır (Çapar, 2012; Muller, 1986).

Alanyazında en sık geçen ve Allport (1935) tarafından yapılan tanımda ise tutum; “bireyin, deyimler sürecinde oluşmuş, kendisi ile ilişkili tüm nesnelere ve durumlara karşı kişisel tepkileri üzerinde yönlendirici ve dinamik bir etki sergileyen bedensel ve zihinsel hazırlığıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Tabuk, 2018). Sosyal psikolojinin önemli isimlerinden Fishbein ve Ajzen (1975) ise yaptıkları çalışmada Thurstone (1928) tarafından yapılan tanımları geliştirerek tutumu, “belli kişi, grup, fikir ya da durumlara yönelik, sürekli olumlu ya da olumsuz tepkilere neden olan, öğrenilmiş eğilimler” şeklinde tanımlamaktadırlar (Çapar, 2012).

Coğrafya öğretiminde birçok araştırmacının da gözlemledikleri gibi bazı konular soyut yapıda olmakta ve zor algılanmaktadır. Bunun yanı sıra bir de öğretmenlerin derse ilişkin olumsuz tutum ve davranışları eklenince öğrenci başarısı ister istemez düşmektedir (Peker, 2003). Bu noktadan yola çıkılırsa öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumları ve ders başarıları arasındaki etkileşimde göz önüne alınarak dersteki soyut öğeler somutlaştırılmalı, konulara uygun materyaller geliştirilmeli veya bilgisayar destekli etkileşimli materyaller geliştirilerek öğretmenlerin bunlardan en iyi şekilde yararlanması sağlanmalıdır (Akça, 2014).

Coğrafya ve Tutum İlişkisi

Eğitim ve öğretim alanında özellikle son dönemde öğretim programlarının yenilenmesi sonucunda ortaya çıkan yeni gelişmeler söz konusudur. Eski öğretmen merkezli eğitim yaklaşımının yerini öğrenci merkezli bir yaklaşım almış durumdadır. Eğitim ve öğretim süreci öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak düzenlenmektedir. Özellikle de yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı eğitim sistemi söz konusudur. Bu yaklaşıma göre bilgi birey tarafından oluşturulur. Onun için de bilgiler kişiye özgüdür. Öğrencileri tek tip görme ve tek tipleştirme yeni düzenlenen öğretim programlarının felsefesine tamamen aykırıdır. Bu sebeple öğrencilerin sahip oldukları özelliklere bakılarak değerlendirilmelidir (Güngördü, 2010).

Bu bireysel farklılıkların en öne çıkarılması ve elbette ki alanyazında en sık yer verileni tutumdur. “Bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki” olarak tanımlanan tutumlar negatif veya pozitif olarak ele alınabilmektedir. Bu tutumları negatiften pozitif veya pozitiften negatif bir hale çevirmek eğitimle olabilmektedir (İnceoğlu, 2010).

Yapılan çalışmalar eğitim ve öğretim sürecinde öğrencilerin sahip oldukları olumlu veya olumsuz tutumlar, onların öğrenmelerini etkilemektedir. Bu kapsamda öğrencilerin derse yönelik tutumlarının ihmal edildiği bir eğitim ortamında, istenilen ve umulan seviyede öğrenme yaşantılarının gerçekleşmesi ve istenilen davranış değişimlerinin gerçekleşmesi güçleşmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları tutum, öğretmenleri iki açıdan alakadar etmektedir. İlk olarak öğretmenler başlangıçta öğrencinin coğrafya dersine yönelik olumlu tutum geliştirmesini sağlamak zorundadır. Bir diğer açıdan ise mevcut olumsuz tutumları olumlu şekilde değiştirmeleri gerekmektedir (Ülgen, 1995).

Eğitim-öğretimin tutumla ilişkisinin bir başka boyutu da tutumların değiştirilmesi ve daha önceden edinilmeyen tutumların öğrenciye kazandırılmasıdır. Bu tutumların değiştirilmesi ve yeni tutumların kazandırılmasında öğrencileri her anlamda etkileyen faktörlerden biri de hiç şüphesiz öğretmenlerdir. Öğretmenler ve onların sahip oldukları özellikleri, öğrenci tutumlarının oluşmasında ve değişmesinde önemli rol oynar. Öğretmenlerin öğrencilerin derslere yönelik tutumlarını değiştirmede ve oluşurmada da büyük etkisi vardır. Örneğin bir dersi sevmeyen öğrenci öğretmeni sayesinde o derse yönelik olumlu tutum geliştirebilir. Ya da bir derse ilgi duyan öğrenci o dersin öğretmenine yönelik olumsuz tutuma sahipse veya geliştirmişse bu tutumu dersine de yansıyabilir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrenci tutumlarına etkileri dikkate alınmalıdır (Göcen, 2011).

Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları, dikkate alındığında öğrencilerin derse özelde de coğrafya dersine karşı tutumlarının önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü öğrencilerin coğrafya dersine karşı olumlu tutum geliştirmeleri öğrencilerin coğrafya dersinde başarılarının artmalarında tutumun, diğer alanlarda olduğu gibi oldukça önemli yeri vardır. Alanyazında coğrafyaya yönelik tutum ile ilgili yapılan birçok araştırma sonuçları da bu durumu desteklemektedir (Alım, 2008).

Tutumların olumlu ya da olumsuz olması, öğrencilerin coğrafya dersine yönelik istekli olup olmamalarını etkilemektedir. Bunun için de öğretmenlere önemli iç düşmektedir. Coğrafya öğretmeninin görevi öğrencilere dersi sevdirmek ve öğrencileri derse karşı istekli hale getirmektir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilere coğrafyanın amacını, gerekliliğini ve önemini kavratarak işe başlamaları gerekmektedir. Öğrencilerin coğrafya dersine karşı olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlayabilmek için derslerde işlenecek olan konuların nerede ve nasıl işlerine yarayacağının anlatılması ile sağlanabilir. Bunun yanında coğrafya dersleri görsel araçlar ile zenginleştirilerek, farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak daha cazip hale

getirilebilir. Bu şekilde öğrencilerin coğrafya dersine karşı olumlu tutum geliştirmeleri sağlanabilir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Hem eğitimin hem de coğrafya derslerinin amaçlarına ulaşması öğrencilerin tutumlarının bilinmesiyle mümkündür. Bu tutumları olumlu yöne çevirmek için eğitime ihtiyaç duyulduğundan, öğrencilerin coğrafya derslerine yönelik tutumlarının ve bunları nasıl ölçeceklerinin bilinmesi eğitimin kalitesinin artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu, tutumların ölçülmesinde, değerlendirilmesinde ve tutumlar üzerinde araştırma yürütmede önemli bir rol oynamıştır. Bu konularla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar bulunmaktadır.

Önceki Çalışmalar

Alanyazın incelendiğinde ortaya konan tez ve makale çalışmalarını tarama çalışmaları, deneysel çalışmalar ve ölçek geliştirme çalışmaları olarak sınıflandırmak mümkündür.

Coğrafya dersine yönelik tutumları belirlemek amacıyla ortaya konan ilk ölçek geliştirme çalışması Güven ve Uzman (2006) tarafından ortaya konan ölçme aracıdır. “Ortaöğretim Coğrafya Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması” başlıklı bu araştırmada 10 faktörlü bir yapıya sahip ve 39 maddeden oluşan beşli Likert tipi bir ölçme aracı ortaya konmuştur. Ortaöğretim öğrencileri için bir ölçek geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada 128 lise 2. sınıf öğrencisi ile çalışılmıştır.

Bir diğer ölçek geliştirme çalışması ise Özgen, Bindak ve Birel’in (2007) yapmış olduğu “Coğrafya Dersine Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirmesi” başlıklı bu araştırmadır. 150 öğrenciden oluşan bir grupla çalışılan bu araştırma sonucu 9 maddesi olumlu 11 maddesi olumsuz toplam 20 maddelik bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Ölçek beşli Liker tipinde toplam 3 faktör altında toplanan 20 maddeden oluşmaktadır.

Bir diğer ölçek ise Uzunöz (2011) tarafından “Coğrafya Dersine Yönelik Öğrenci Tutum Ölçeği Geliştirmesi” başlıklı araştırması sonucu ortaya konmuştur. Bu araştırmada

toplam 362 ortaöğretim öğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırma sonucu toplam 24 maddeden oluşan ve 6 faktörlü yapıda bir ölçme aracı ortaya konmuştur. Ölçme aracı beşli Likert tipi bir ölçektir.

Son olarak ise alanyazında yer alan bir diğer ölçek geliştirme çalışması Demir ve Koç (2013) tarafından ortaya konmuş olan “Coğrafya dersi tutum ölçeği: geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması” başlıklı araştırmadır. 920 orta öğretim öğrencisinden oluşan bir çalışma grubunu kapsayan bu araştırma sonucunda 15 maddeden oluşan iki faktörlü yapıda bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Ortaya konan ölçme aracı beşli Likert tipi bir ölçektir.

Coğrafyaya yönelik tutum ile ilgili yapılan diğer çalışmaları ise deneysel modelde ve tarama modelinde yapılan çalışmalar olarak sınıflandırmak mümkündür. Tarama modelinde yapılan çalışmaların bazıları lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının farklı değişkenlere göre incelendiği betimsel tarama modelinde ortaya konmuş çalışmalardır (Alım, 2008; Aydın, Coşkun ve Kaya, 2010; Aydın, Taştan ve Coşkun, 2010; Özgen ve Bindak, 2009).

Bir diğer grupta ise yine lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının, kullanılan farklı öğretim yöntem, teknik ve strateji gibi öğretim yaklaşımlarına göre değişimini inceleyen deneysel çalışmalar yer almaktadır. Bu yaklaşımların bazılarını yapılandırmacı öğretim yaklaşımı (Akarsu Bakır, 2010; Işık Mercan, 2012; Teyfur, 2010), çoklu zekâ yaklaşımı (Alaz, 2008; Uzunöz, 2008) ve aktif öğrenme yaklaşımı (Akşit, 2007) şeklinde sıralamak mümkündür.

Yukarıda görüldüğü gibi coğrafyaya yönelik tutum konusu genellikle çalışmalarda ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları çerçevesinde ele alınmıştır. Ortaöğretim öğrencileri dışında üniversite düzeyinden örneklerle özellikle de öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiş çalışmalar da alanyazında mevcuttur.

Demirkaya ve Arıbaş (2004), “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi”, başlıklı çalışmalarında 3. sınıfa devam eden 160 öğretmen adayı ile çalışmışlardır. Tarama modelindeki bu çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yine araştırma sonucunda öğretmen adaylarının coğrafyaya karşı tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı fakat I. öğretim ya da II. öğretimde öğrenim görmelerine göre farklılaştığı belirlenmiştir.

Cin'nin (2007) yapmış olduğu sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya dersine olan ilgi düzeylerini ve ilgi düzeylerinde cinsiyet farklılıklarını ortaya koymayı hedeflediği tarama modelindeki çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği programına devam eden 208 öğretmen adayının katıldığı çalışmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilmiş 18 maddelik Likert tipi bir tutum ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya dersine olan ilgi düzeylerinin düşük olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca yine araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının coğrafya dersine olan ilgi düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

Özgen ve Çelik (2008) tarafından ortaya konan, “Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarının Kümelene Analizi İle Belirlenmesi” başlıklı bu çalışmada Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği programlarından 314 öğretmen adayı ile çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan yöntemin amacı, birbirinden farklı veya aralarında yüksek derecede benzerlik olan birimlerdeki veri veya değişkenleri kümelerde gruplandırmaktır. Çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının A, B ve C şeklinde üç ana kümede toplandığı belirlenmiştir.

Gökçe (2010) tarafından ortaya konan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya dersine yönelik tutumlarının öğrenim gördükleri programdan mezun olurken programa başlarken sahip oldukları tutum düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Tarama modelindeki bu çalışmada Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim gören 41 öğretmen adayı ile çalışılmıştır. Araştırma sonuçları, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya dersine yönelik tutumlarının okudukları programdan mezun olurken anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermiştir.

Turan (2015) tarafından sınıf öğretmeni adaylarının öğrenme stillerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarına ve akademik başarılarına etkisini belirlemek amacı ile ortaya koyduğu araştırma deneysel modelde bir çalışmadır. Araştırma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden 350 sınıf öğretmeni adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen sonuçlar, sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya başarı düzeyleri öğrenme stillerine göre farklılaşmaz iken coğrafya dersine yönelik tutumları öğrenme stillerine göre farklılık göstermektedir.

Bölüm III: Yöntem

Araştırmanın Modeli

Tüm araştırma alanlarında olduğu gibi eğitim alanında da ortaya konan çalışmalarda ilk olarak araştırma süreci boyunca gerçekleştirilecek işlemleri ve uygulama basamaklarını açıklayacak bir yöntemin yani araştırma modelinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada da çalışılan olgunun en etkin şekilde irdelenebilmesine olanak verecek bir desenin kullanılabilmesi için nicel ve nitel yöntemlerin beraber uygulandığı karma yöntem kullanılmıştır. Nitel ve nicel tekniklerin bir arada kullanıldığı bu yöntemler alan yazında; “birleştirilmiş yöntemler”, “çoklu yöntemler” veya “karma yöntemler” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Alanyazında karma yöntem aynı çalışmada sistemli bir şekilde nicel ve nitel verilerin beraber toplandığı ve elde edilen verilerin beraber analiz edildiği, analizlerden elde edilen sonuçların da birbirini destekler şekilde birleştirilerek yorumlandığı çalışmaları olarak tanımlamaktadır (Cresswell ve Plano-Clark, 2015). Karma desenler, nitel ve nicel yöntemlerin beraber kullanılması sebebi ile çalışmada belirlenen problemin tek olarak uygulanan herhangi bir yöntemden çok daha etkili bir biçimde araştırılmasına ve anlaşılmasına imkân sağlamaktadır (Cresswell ve Plano-Clark, 2015).

Araştırmada karma yöntem kapsamında ele alınan araştırma desenlerinden eşzamanlı dönüşümsel desen kullanılmıştır. Bu desende yukarıda belirtildiği gibi nicel ve nitel veriler eşzamanlı olarak toplanmış ve analiz edilmiştir. Nicel veya nitel hangi veri türüne ağırlık verileceği veya verilerin eşit değerlendirileceği kararı yorumlama aşamasında kararlaştırılmıştır.

Araştırmanın nicel boyutunda bir grubun görüşlerini ve belli özelliklerini belirlemeyi, hali hazırda var durumu betimlemeyi amaçlayan tarama (survey) modeli kullanılmıştır

(Büyüköztürk vd., 2013). Nicel verilerin toplanmasında coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Coşkun (2004)'un geliştirmiş olduğu “Coğrafya Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (CDYTÖ)” kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda ise yöntem olarak bir olay ya da olgunun derinlemesine incelenmesine imkân sağlayan “durum çalışması” deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmada “durum çalışması” bir olayı derinlemesine ve kendi koşullarında incelemeyi sağlar. Durum çalışmalarında veri toplama amacıyla farklı yöntemler kullanılabilir. Bu çalışmada açık uçlu 12 sorudan oluşan bir anket formu kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017 - 2018 akademik yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubuna coğrafya eğitimi ana bilim dalında birinci, ikinci ve üçüncü sınıfta öğrenim gören 44 öğretmen adayı katılmıştır. Ana bilim dalında dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrenci bulunmamaktadır. Örneklem seçiminde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmaya pratiklik ve hız kazandırır. Bu örneklem seçimi kullanılan çalışmalarda, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir grup seçebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada veriler öğretim yılının bahar dönemi sonunda, öğretmen adaylarına uygulanan kişisel bilgi formu, tutum ölçeği ve anket formu yardımı ile toplanmıştır. Öğretmen adaylarının dağılımına bakıldığında ise 44 adayın 17'si (%39) kız ve 27'si (%61) erkektir. 17 (%39) aday birinci sınıf, 11(%25) aday ikinci sınıf ve 16 (%36) aday ise üçüncü sınıf öğrencisidir. Diğer taraftan öğretmen adaylarının yaşları 18 ile 26 arasında değişmektedir. Öğretmen adaylarının 9 (%20) tanesi 19 ve 12 (%27) tanesi 20 yaşındadır. Toplamda öğretmen adaylarının yarıya yakını 19 veya 20 yaşındadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler üç farklı veri toplama aracı kullanılarak elde edilmiştir. Bu üç veri toplama aracı, kişisel bilgi formu, tutum ölçeği ve anket formundan oluşmaktadır.

Kişisel bilgi formu. Öğretmen adaylarına ait araştırmanın bağımsız değişkenlerinden bazılarını oluşturan bilgileri toplamak amacıyla oluşturulmuştur. Ek 1’de sunulmuş olan bu form öğretmen adaylarının cinsiyetleri, yaşları, sınıf düzeyleri, akademik not ortalamaları ve okudukları programı tercih etme sebepleri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Coğrafya dersine yönelik tutum ölçeği (CDYTÖ). Araştırmada coğrafya dersi öğretmen adaylarının coğrafya dersine karşı tutumlarını belirlemek amacıyla Coşkun (2004) tarafından geliştirilmiş olan Ek 2’de yer alan beşli Likert türü ölçme aracı kullanılmıştır. Ölçeğin araştırmada kullanılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır.

Ölçme aracı tek faktörlü bir yapıdadır ve 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracı “coğrafyadan hoşlanırım” gibi olumlu maddelerin yanı sıra “coğrafya dersi beni huzursuz eder” şeklinde olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. İfadelere verilen cevapları değerlendirmek için “5=tamamen katılıyorum” ile başlayan ve sırası ile “4=katılıyorum”, “3=kararsızım”, şeklinde devam eden ve “2=katılmıyorum”, “1=hiç katılmıyorum” şeklinde puanlama yapılmıştır. Olumsuz ifadelere verilen cevaplar için ise ters yönde ilerleyen bir puanlama yapılmıştır.

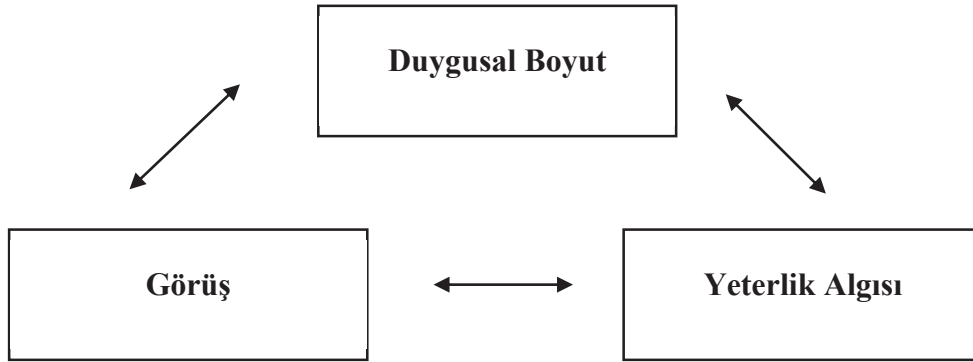
Öğretmen adaylarının coğrafya dersine yönelik tutumlarını belirlemek için kullanılan, beşli Likert türünde olan 10 tanesi olumlu ve 10 tanesi olumsuz olmak üzere toplam 20 maddeden oluşan ölçeğin güvenilirlik katsayısı olarak Cronbach Alpha değeri Coşkun (2004) tarafından 0.931 olarak bulunmuştur.

Araştırmada kullanılan tutum ölçeği ile elde edilebilecek en yüksek toplam puan 120, en düşük elde edilebilecek toplam puan 24’tür. Ölçekte yer alan “kararsızım” seçeneği işaretlenerek elde edilebilecek toplam puan ise 72’dir. Tüm bunlar dikkate alındığında 72’nin

üzerindeki puanlar Coğrafya dersine yönelik olumlu tutumların, 72'nin altındaki puanlar ise Coğrafya derinse yönelik olumsuz tutumların göstergesi olarak göz önünde bulundurulmuştur.

Ölçeğin geliştirme sürecinde araştırmacılar uyguladıkları örnekleme 0,931 olarak elde ettikleri Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı yapılan araştırmada ise 0,82 olarak elde edilmiştir. Elde edilen iç tutarlık katsayısı Cronbach Alfa değerinin 0,70'den büyük olması sonucu ölçme aracının güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2012).

Anket formu. Coğrafya dersi öğretmeni adaylarının coğrafya ve coğrafya öğretimine yönelik tutumlarını daha detaylı inceleyebilmek amacı ile araştırmacı tarafından coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya ve coğrafya öğretimine yönelik tutumları araştırmak amacı ile oluşturulmuş olan ve 12 adet açık uçlu sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Anket formu 9 tanesi coğrafyaya yönelik tutumları ve 3 tanesi coğrafya öğretimine ait tutumları irdelemek amacıyla oluşturulmuş 12 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Anket formunda yer alan soruların detayları Ek 3'te yer almaktadır. Kuramsal çerçevesi Di Martino ve Zan (2010) tarafından ortaya konulmuş olan üç boyutlu tutum modeline dayanan sorular bu modele uygun olarak tutumu duygusal boyut, yeterlik algısı ve görüş boyutu olmak üzere üç temel faktöre dayandırmaktadır. Soruların coğrafyaya yönelik ve coğrafya öğretimine yönelik tutum şeklinde bu üç boyut altındaki dağılımları Tablo 26'da sunulmuştur.

Şekil 3. Üç boyutlu tutum modeli (Di Martino ve Zan, 2010).

Verilerin Çözümlemesi

Nicel verilerin çözümülenmesi. Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde EXCEL ve SPSS 21 paket programları kullanılmıştır. Alt problemlerin incelenmesi sürecinde verilerin analizinde uygulanacak istatistiksel yöntemlerin belirlenmesi amacı ile ilk olarak elde edilen verilerin dağılımının normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir. Öğretmen adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanlarının normal dağılıma uygunluğunu belirleyebilmek için öğretmen adaylarına ait puanlara ortalama, mod, medyan, Kurtosis (basıklık) ve Skewness (çarpıklık) değerleri incelenmiştir.

Tablo 1

Verilerin Normal Dağılımı ile İlgili Betimsel İstatistikler

		İstatistik	Std. Hata
Başarı	Ortalama	2,422	0,052
	Mod	2,100	
	Medyan	2,485	
	Kurtosis (basıklık)	-0,192	0,702
	Skewness (çarpıklık)	-0,157	0,357
Tutum	Ortalama	4,093	0,077
	Mod	3,850	
	Medyan	4,125	
	Kurtosis (basıklık)	-0,102	0,702
	Skewness (çarpıklık)	-0,474	0,357

*0.05 düzeyinde anlamlıdır

Öğretmen adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanlarına ait ortalama, mod ve medyan değerlerinin birbirine yakın olduğu ayrıca çarpıklık ve basıklık

katsayılarının başarı puanları için (-0,157 ve -0,192), tutum puanları için ise (-0,474 ve -0,102) olduğu belirlenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının -2 ile +2 arasında olması akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları için normal dağılım şartının sağlandığı belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2012). Ayrıca yapılan normallik testlerine ilişkin sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Verilerin Normal Dağılım Test Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	p	İstatistik	sd	p
Başarı	0,089	44	,200	0,984	44	,794
Tutum	0,082	44	,200	0,955	44	,085

Tablo 2’den elde edilen sonuçlara göre akademik başarı puanları ($p=0,089>0,05$) ve coğrafyaya yönelik tutum puanları ($p=0,082>0,05$) normal dağılım göstermektedir. Ayrıca yine alt problemlerin incelenmesi sürecinde uygulanacak varyans analizleri öncesi varyansların homojenliği test edilmiş ve her bir değişken için varyans homojenliği test edilerek ilgili Levene testi sonuçları aşağıda Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Verilerin Homojen Dağılım Test Sonuçları

		Levene Testi			
		İstatistik	sd1	sd2	p
Cinsiyet	Başarı	0,841	1	42	,364
	Tutum	0,390	1	42	,536
Sınıf Düzeyi	Başarı	0,952	2	41	,394
	Tutum	0,122	2	41	,886
Yaş	Başarı	0,713	6	37	,641
	Tutum	0,517	6	37	,791
Tercih sebebi	Başarı	0,467	2	41	,630
	Tutum	0,036	2	41	,964

Tablo 3'te öğretmen adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanlarına ait verilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş ve tercih sebebi gibi değişkenlerine göre homojen dağılımı sonuçları verilmiştir. Bu sonuçlar cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş ve tercih sebebi değişkenlerine göre öğretmen adaylarının akademik başarı puanlarının ve coğrafyaya yönelik tutum puanlarının homojen dağıldığını göstermektedir. Bu sonuçlar ışığında öğretmen adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları normal ve homojen dağılım göstermektedir. Bu sebeple adayların akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları cinsiyete göre farklılaşması bağımsız gruplar arası t-testi, sınıf düzeyi, yaş ve tercih sebebi değişkenlerine göre farklılaşması ile ilgili analizler ise tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları arasındaki ilişki ile ilgili analizlerde Pearson korelasyon katsayıları, varyans analizi sonucu ortaya çıkan farklılaşmanın detaylarını belirlemek için gerçekleştirilen post-hoc analizinde ise Tukey testinden yararlanılmıştır. Ayrıca nitel verilerin sunumu için tablolarda dağılımlara ait frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri sunulmuştur.

Nitel verilerin çözümlenmesi. Araştırmada öğretmen adaylarının açık uçlu sorulardan elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. İçerik analizi yönteminde amaç gözlem ya da görüşme yolu ile toplanan verileri belli başlıklar altında düzenleyerek ve yorumlayarak sunmaktır. Betimsel içerik analizi verilerin kodlanması, temaların belirlenmesi, elde edilen bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamadan oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nicel ve nitel verilerin birleştirilmesi. Karma yöntem kullanılan bu çalışmada nitel ve nicel veriler ayrı ve sıralı olarak işlenerek, araştırmanın veri çözümlerinin yapıldığı bulgular bölümünde birleştirilmiştir. Verilerin birleştirilmesi, nicel ve nitel alt problemler analiz edildikten sonra karma yöntem alt problemi incelenirken gerçekleştirilmiştir. Bulgular

bölümünde, karma yöntem alt problemlerine göre çalışmada elde edilen nicel verileri desteklemek amacıyla toplanmış olan nitel verilerin nicel verileri nasıl açıklayacağı incelenmiş ve karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Bölüm IV: Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında toplanan nicel ve nitel verilere ilişkin elde edilen bulgular dört başlık altında sunulmuştur.

Nicel Araştırma Yönteminden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Başarı ve tutum puanlarının incelenmesi. Araştırmanın ilk alt problemi kapsamında coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları ne düzeyde olduğu aşağıdaki Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Tutum ve Başarı Puanları İstatistikleri

Puan Türü	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>
Tutum puanı	44	4,09	0,51	2,75	4,80
Başarı puanı	44	2,42	0,35	1,57	3,13

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının tutum puanları en düşük 2,75 ile en yüksek 4,80 arasında değişmektedir. Tutum ölçeğinden öğretmen adayları en düşük puan ortalaması olarak 1,00 ve en yüksek puan ortalaması olarak ise 5,00 alabilmektedirler. Coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafya dersine ait tutum ölçeğinden aldıkları tutum puanlarının ortalaması ise 4,09 olarak elde edilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde Likert tipi ölçeklerden alınan puanların değerlendirilmesi ve yorumlanması aşamasında aralıkların belirlenmesi için ortaya konan belirlenmiş bir ölçütün olduğu görülmektedir. Bu ölçüte göre aralıkların genişliği, ölçekten alınacak puan aralığına ait büyüklüğün Likert tipi ölçeğin derecesine bölünerek elde edilmektedir. Buna göre ölçekten alınacak puan genişliği ($5,00-1,00=4,00$) ölçeğin derecesi olan 5'e bölüldüğünde ($4,00/5=0,80$) değerlendirme aralığına ait genişlik 0,80 olarak elde edilir. Buna göre değerlendirme aralıkları

ise sırası ile şu şekilde elde edilir: 1.00 ile 1.80 arası “ kesinlikle katılmıyorum”, 1.81 ile 2.60 arası “katılmıyorum”, 2.61 ile 3.40 arası “kararsızım”, 3.41 ile 4.20 arası “katılıyorum” ve 4.21 ile 5.00 ise “kesinlikle katılıyorum”.

Yukarıda belirtilen bu ölçütlere göre coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafya dersine ait tutum ölçeğinden aldıkları tutum puanlarının ortalaması olan 4,09 değeri 3.41 ve 4.20 yani “Katılıyorum” aralığına düşmektedir. Sonuç olarak coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafya dersine ait tutumlarının olumlu olduğu ve düzeylerinin iyi olduğu söylenebilir. Diğer taraftan coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı düzeyleri incelendiğinde en düşük başarı ortalamasının 1,57 ve en yüksek başarı ortalamasının ise 3,13 olduğu görülmektedir. Toplam sayısı 44 olan coğrafya öğretmeni adaylarına ait genel not ortalaması ise 4,00 üzerinden 2,42 olarak elde edilmiştir.

Cinsiyete göre farklılaşma. Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanları ve akademik başarı puanları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanları ve akademik başarı puanlarının cinsiyete göre değişimini gösteren bağımsız örneklem t-testi analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 5

Cinsiyet Açısından Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	s	t	p
Başarı	Kadın	17	2,50	0,32	-1,247	,219
	Erkek	27	2,37	0,36		
Tutum	Kadın	17	3,97	0,56	1,154	,255
	Erkek	27	4,17	0,47		

Tablo 5’te sunulan sonuçlara göre öğretmen adaylarının akademik başarıları ($t=-1,247$; $p=0,219>0,05$) ve coğrafyaya yönelik tutumları ($t=1,154$; $p=0,255>0,05$) arasında cinsiyet değişkenine göre istatistik açıdan anlamlı bir farklılaşma yoktur. Sonuç olarak kadın ve erkek

öğretmen adaylarının akademik başarıları ve coğrafyaya yönelik tutumları farklılık göstermemektedir.

Sınıf düzeyine göre farklılaşma. “Öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanları ve akademik başarı puanları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirlenen araştırmanın üçüncü alt problemi ile ilgili analizler aşağıda sunulmuştur. İkinci ve üçüncüsü sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanları ve akademik başarı puanları ile ilgili betimsel istatistikler aşağıdaki Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikler

	Düzyey	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>
Başarı	1. Sınıf	17	2,42	0,33
	2. Sınıf	11	2,28	0,44
	3. Sınıf	16	2,52	0,28
Tutum	1. Sınıf	17	4,05	0,55
	2. Sınıf	11	3,95	0,49
	3. Sınıf	16	4,24	0,47

Öğretmen adaylarının tutum ve başarı puanları Tablo 6’da verilmiştir. Puanların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puan ortalamaları ve akademik başarı puanlarının sınıf düzeyine göre değişiminin istatistik olarak anlamlı olup olmadığını gösteren varyans analizi sonuçları ise aşağıda Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Sınıf Düzeyine Göre Varyans Analizi Sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Başarı	Gruplar Arası	0,351	2	0,175	1,489	,238
	Grup İçi	4,830	41	0,118		
	Toplam	5,181	43			
Tutum	Gruplar Arası	0,601	2	0,300	1,172	,320
	Grup İçi	10,512	41	0,256		
	Toplam	11,113	43			

Tablo 7’de yer alan sonuçlara göre öğretmen adaylarının akademik başarılarında ($F_{(2-41)}=1,489$; $p=0,238>0.05$) ve coğrafyaya yönelik tutumlarında ($F_{(2-41)}=1,172$; $p=0,320>0.05$) sınıf düzeyi değişkenine göre istatistik açıdan anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır.

Yaşa göre farklılaşma. Araştırmanın dördüncü alt problemi olarak belirlenen “Öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanları ve akademik başarı puanları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” problem cümlesi ile ilgili analizler aşağıda sunulmuştur. Öğretmen adaylarının yaşları 18 ve 26 arasında değişmektedir. Yaş dağılımı ile ilgili betimsel istatistikler ilk olarak aşağıda Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Yaşa Göre Betimsel İstatistikler

	Yaş	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>
Başarı	18	3	2,17	0,29
	19	9	2,52	0,31
	20	12	2,34	0,43
	21	5	2,49	0,28
	22	8	2,65	0,24
	23	3	2,34	0,21
	24+	4	2,17	0,28
	Tutum	18	3	4,13
19		9	3,92	0,60
20		12	4,13	0,53
21		5	4,01	0,40
22		8	4,40	0,44
23		3	3,83	0,24
24+		4	4,05	0,56

Öğretmen adaylarının tutum ve başarı puanlarının yaş değişkenine göre değişiminin istatistik olarak anlamlı olup olmadığını gösteren varyans analizi sonuçları ise aşağıda Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Yaş'a Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Başarı	Gruplar Arası	1,099	6	0,183	1,660	,158
	Grup İçi	4,082	37	0,110		
	Toplam	5,181	43			
Tutum	Gruplar Arası	1,295	6	0,216	0,813	,566
	Grup İçi	9,818	37	0,265		
	Toplam	11,113	43			

Tablo 9 incelendiğinde öğretmen adaylarının başarı ($F_{(6-37)}=1,660$; $p=0,158>0.05$) ve tutum ($F_{(6-37)}=0,813$; $p=0,566>0.05$) puanlarının yaş değişkenine göre de farklılaşmadığı görülmektedir.

Tercih sebebine göre farklılaşma. Araştırmanın beşinci alt problemi “Öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanları ve akademik başarı puanları bu programı tercih sebeplerine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının coğrafya öğretmenliği programını tercih etme sebeplerine göre başarı ve tutum puanlarındaki değişim incelenmiştir. İlk olarak öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puan ortalamaları ve akademik başarı puanları ile ilgili bu programı tercih sebeplerine göre betimsel istatistikler aşağıdaki Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10

Tercih Sebebine Göre Betimsel İstatistikler

	Tercih Sebebi	N	$\bar{x}$	s
Başarı	Sevdiği için	36	2,46	0,35
	Mecburen	5	2,33	0,24
	Diğer	3	2,11	0,32
Tutum	Sevdiği için	36	4,17	0,47
	Mecburen	5	3,52	0,48
	Diğer	3	4,17	0,51

Öğretmen adaylarının okudukları programı tercih etme sebeplerine göre dağılımları incelendiğinde büyük bir oranda ($N=36$) mesleği yapabileceklerini düşündükleri ve sevdikleri bir meslek olduğu için bu programı tercih ettikleri görülmektedir. Aynı zamanda bu grubun başarı ($\bar{x}=2,46$) ve tutum ($\bar{x}=4,17$) ortalamaları da diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır.

Öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puan ortalamaları ve akademik başarı puanlarının tercih sebebine göre değişiminin istatistik olarak anlamlı olup olmadığını gösteren varyans analizi sonuçları ise aşağıda Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11

Tercih Sebebine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Başarı	Gruplar Arası	0,376	2	0,188	1,603	,214
	Grup İçi	4,805	41	0,117		
	Toplam	5,181	43			
Tutum	Gruplar Arası	1,853	2	0,927	4,103	,024
	Grup İçi	9,260	41	0,226		
	Toplam	11,113	43			

Tablo 11 incelendiğinde, tercih sebebi değişkenine göre öğretmen adaylarının akademik başarılarında ($F_{(2-41)}=1,603$; $p=0,214>0.05$) bir farklılaşma gözlenmemektedir. Diğer taraftan coğrafyaya yönelik tutumlarında ($F_{(2-41)}=4,103$; $p=0,024<0.05$) istatistik açıdan anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu konuda farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacı ile Tukey testi uygulanmıştır. Yapılan post-hoc test sonuçlarına göre mesleği yapabileceklerini düşündükleri ve sevdikleri bir meslek olduğu için seçtiklerini belirten öğretmen adaylarının tutum puanları ($\bar{x}=4,17$) mesleği mecbur kaldığı için seçtiğini belirten öğretmen adaylarından ($\bar{x}=3,52$) anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır.

Tutum ve başarı arasındaki ilişki. Araştırmanın altıncı alt problemi “Öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanları ve akademik başarı puanları arasında anlamlı bir

ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanları ve akademik başarı puanları arasındaki ilişki ile ilgili korelasyon analizi sonuçları aşağıda Tablo 12’de verilmiştir. Bu analiz sonuçları ile ilgili olarak başarı ve tutum puanları arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Tablo 12’de bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki Pearson korelasyon katsayıları sunulmuştur.

Tablo 12

Tutum ve Başarı Arasındaki İlişki

		Başarı	Tutum
Başarı	Pearson Korelasyon Katsayısı: r	1	,110
	Sig:p	-	,477
	N	44	44
Tutum	Pearson Korelasyon Katsayısı: r	,110	1
	Sig:p	,477	-
	N	44	44

*,05 düzeyinde anlamlıdır

Tablo 12’de araştırmaya katılan öğretmen adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları arasında hesaplanan korelasyon katsayısı ($r=0.110$) olarak elde edilmiş ve bu ilişki istatistik açıdan anlamlı çıkmamıştır ($p=.037$). Sonuç olarak öğretmen adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Nitel Araştırma Yönteminden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

“1. Sizin için “coğrafya” ne ifade ediyor.” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının cevap olarak verdikleri kelimeler ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13

1. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Cevap Olarak Verilen Kelimeler	Tekrar Sayısı
Doğa	19
Yaşam	12
Dünya	8
İnsan	8
Hayat	7
Yer	4
Bilgi	4
Çevre	4
Merak	3
Bilim	3
Eğlence	3
Araştırma	3

Tablo 13’te elde edilen sonuçlara göre öğretmen adaylarının “Sizin için “coğrafya” ne ifade ediyor?” sorusuna cevap olarak en çok verdikleri kelimenin 19 defa tekrar edilen doğa kelimesi olduğu görülmektedir. Bu kelimedden sonra en sık tekrar edilen kelimeler “yaşam”, “dünya”, “insan” ve “hayat” olarak sıralanmaktadır. Üç defa ve daha fazla tekrar edilen kelimelerin dağılımı Tablo 13’te verilmektedir. Bu kelimelerin yanı sıra ikişer defa tekrar eden 8 ve birer defa tekrar 28 kelime mevcuttur. Öğretmen adaylarının cevap olarak verdiği toplam 48 farklı kelime bulunmaktadır.

“2. Size göre coğrafyanın olumlu yönü nedir?” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14

2. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Dünyayı-doğayı-çevreyi-evreni/sevme-tanımaya-anlama-güzel bakma-fayda sağlama-farkında olma-iç içe olma	29
Merak uyandırması/araştırmaya itiyor olması	5
Bütün insanlığı ilgilendirmesi/hayatın her alanında olması	5

Öğretmen adaylarının coğrafyanın olumlu yönü ile ilgili verdikleri cevapları üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki coğrafyanın dünyayı, doğayı, evreni ve özetle çevreyi sevme, tanıma, anlama ve iç içe olmayı sağlamasıdır. 29 öğretmen adayı bu yönde cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplardan bazıları aşağıda sıralanmıştır. Öğretmen adayları sınıf düzeyi ve öğrenci sırası ele alınarak (A_ sınıf düzeyi_ sırası) şeklinde kodlanmışlardır.

A_3_3: “Çevreyi daha iyi tanıyoruz.”

A_2_3: “Evreni, dünyayı, çevremizi tanımak.”

A_1_5: “İnsanın yaşadığı çevreyi tanınmasını sağlar.”

Coğrafyanın olumlu yönü ile ilgili verilen cevaplarla ilgili ikinci başlıkta coğrafyanın merak uyandırması ve araştırmaya itiyor olması ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

A_3_1: “İnsanların merak duygusunu uyandırıyor.”

A_2_7: “Aranan sorulara cevap bulabilme.”

A_1_6: “Merak uyandıran, araştırma isteği yaratan konular.”

Son olarak ise coğrafyanın bütün insanlığı ilgilendirmesi ve hayatın her alanında olması ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

A_2_9: “Bütün insanlığı ilgilendirmesi.”

A_2_10: “Her konuyla ilgili olması.”

A_1_13: “Hayatın her alanında olması, kültürel katkısı.”

“3. Size göre coğrafyanın olumsuz yönü nedir?” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15

3. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Yok	21
Cevapsız	7
Ataması az	3
Sayısal veriler içermesi	2

Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu coğrafyanın olumsuz yönünün olmadığını belirtmişlerdir. Bu soruya 21 öğretmen adayı “yok” şeklinde cevap verirken 7 öğretmen adayı ise boş bırakmıştır. Sonuç olarak 29 öğretmen adayının coğrafyanın olumsuz yönü olmadığı görüşünde olduğu görülmektedir. Bu cevap dışında 3 öğretmen adayı soruya “ataması az” ve benzeri cevaplar verirken 2 öğretmen adayı da coğrafyanın olumsuz yönü olarak “sayısal veriler içermesi” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Bunun yanı sıra öğretmen adayları verdikleri birbirine benzer cevaplarda coğrafya dersinin teori dışında pratik uygulamalar içermesi gerektiğini ve bunun da zorluk teşkil ettiğini farklı şekillerde vurgulamışlardır.

A_3_2: “Gezerek, uygulayarak öğrenilmeli. Teorik öğrenme ikinci planda olmalı.”

A_3_9: “Bazı konuları anlamakta zorluk çekme.”

A_1_4: “Anlatılanların yerinde görülememesi.”

A_1_6: “Kısa sürede gözlemlenemeyen olaylar.”

A_1_13: “Arazi çalışmalarında maliyet yüksekliği.”

“4. Coğrafya ile ilgili hissettiğiniz üç duyguyu yazınız.” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının cevap olarak verdikleri kelimeler ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

4. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Cevap Olarak Verilen Kelimeler	Tekrar Sayısı
Merak	15
Mutluluk	14
Sevgi	11
Heyecan	11
Eğlence	6
Huzur	5
Aşk	3
Sevinç	3
Bilgilenme	3
İlgi	3

Öğretmen adaylarının “4. Coğrafya ile ilgili hissettiğiniz üç duyguyu yazınız.” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde en sık tekrar edilen duygunun “merak” olduğu görülmektedir. 15 kez tekrar edilen “merak” duygusunu 14 defa tekrar eden “mutluluk” ve 11’er defa tekrar eden “sevgi” ve “heyecan” duyguları takip etmektedir. Bunların yanında eğlence, huzur, aşk, sevinç, bilgilenme ve ilgi diğer bazı duygular olarak sıralanmaktadır. Öğretmen adaylarının bir kısmı bu soruyu kısmen veya tamamen cevapsız bırakırken toplamda verilen 42 farklı cevap yine toplamda 109 defa tekrar etmiştir.

Ayrıca verilen cevaplar; olumlu, olumsuz ve yansız olarak incelenmiştir. Verilen cevapların büyük çoğunluğunun olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 27 farklı olumlu cevabın toplam tekrarının 94 olduğu görülmektedir. Bunun dışında 6 farklı olumsuz ve 9 farklı yansız cevap sadece birer defa tekrar etmiştir. Bu sonuçlar öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik ağırlıklı olarak olumlu duygular içinde olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

“5. Öğrenci olarak coğrafya ile aranız nasıldı?” sorusuna coğrafya öğretmeni adayları “iyi”, “kötü”, “yansız” ve “değişken” şeklinde seçeneklerden birini seçerek cevap vermişlerdir. Bu soruya verilen cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17

5. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
İyi	40
Kötü	0
Yansız	1
Değişken	3

Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun “Öğrenci olarak coğrafya ile aranız nasıldı?” sorusuna cevabı “iyi” şeklinde olmuştur. Toplam olarak 40 öğretmen adayı öğrenci olarak coğrafya ile arasının iyi olduğunu belirtirken bu soruya “kötü” cevabını veren öğretmen adayı olmamıştır. 1 öğretmen adayının cevabı “yansız” olurken 3 öğretmen adayı ise “değişken” olarak cevap vermiştir. Bu sonuçlar da öğretmen adaylarının öğrenci olarak coğrafya ile aralarının iyi olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

“6. Coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündüğünüz üç özellik yazınız.” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

6. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Merak	16
Araştırmak	13
İlgi	10
Çalışmak	7
Sevgi	16

Öğretmen adaylarının coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündükleri özellikler içinde en sık yer alanının 16 defa tekrar eden “merak” olduğu görülmektedir. “merak” dışında ise en sık tekrar edilen özellikler 13 defa yer verilen “araştırmak”, 10 defa yer verilen “ilgi” ve 7 defa geçen “çalışmak” olarak sıralanmaktadır. Bunun dışında yine 16 defa geçen “sevmek” özelliği ise 5 yerde “dersi sevmek”, 4 yerde “doğayı sevmek”, 3 yerde sadece yalın halde “sevmek” olarak yer almıştır. Bunların dışında 2 yerde “araştırmayı sevmek” ifadesi geçerken birer defa “gezi ve gözlemi sevmek” ve “keşfetmeyi sevmek” ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca öğretmen adayları toplamda coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündükleri 48 farklı özellik sıralamışlar ve bu özellikler toplamda 128 defa tekrar edilmiştir.

“7. Bir önceki soruda belirttiğiniz özelliklere ne ölçüde sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?” şeklindeki araştırmanın yedinci sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19

7. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Hemen hepsi	30
Yarıya yakını	6
Bir kısmı	4
Diğer	4

Öğretmen adaylarının coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündükleri özelliklere ne kadar sahip olduklarına yönelik cevapları ile ilgili Tablo 19’daki sonuçlara göre öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunu oluşturan 30 öğretmen adayı bu özelliklerin hemen hepsine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Toplam 10 katılımcı ise bu özelliklere kısmen sahip olduklarını belirtmişlerdir. 6 katılımcı bu soruya “yarıya yakını”

şeklinde cevap verirken 4 öğretmen adayı ise “bir kısmı” şeklinde cevap vermişlerdir. 4 kişi ise bu soruyu boş bırakmışlardır.

“8. Size göre; öğrenciler hangi nedenlerden dolayı coğrafya dersinde başarısızdırlar?” şeklindeki araştırmanın sekizinci sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20

8. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Merak eksikliği	6
Önyargılı olmak	6
Zor olması	6
İlgi duymamak	6
Sevmemek	5
Ezbere dayalı eğitim	3
Öğretmenin olumsuz etkisi	3

Öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar incelendiğinde 4 yanıtın öne çıktığı görülmektedir. Bu nedenler derse yönelik merak eksikliği, derse yönelik önyargılar, dersi zor bulmaları ve derse yönelik ilgisizliktir. Altışar defa tekrar eden bu cevaplardan sonra 5 defa verilmiş olan dersi sevmemek en sık tekrar eden bir diğer cevaptır. Derslerin ezbere dayalı olması ve öğretmenlerin olumsuz etkileri başarısızlıkta en sık yer verilen diğer faktörlerdir.

“9. Size göre; okullarda coğrafyanın öğretilmesi neden önemlidir?” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21

9. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Doğayı, evreni, dünyayı, ülkeyi veya çevreyi / tanımak ve anlamak	31
Diğerleri	11
Boş	2

Öğretmen adaylarının okullarda coğrafyanın öğretilmesinin neden önemli olduğuna ilişkin cevapları ağırlıklı olarak “doğayı, evreni, dünyayı, ülkeyi veya çevreyi / tanımak veya anlamak” gibi ifadelerde yoğunlaşmaktadır.

A_3_1: “İnsanların yaşadığı çevreyi, ülkeyi ve dünyayı tanıması gerek.”

A_2_6: “Yaşadıkları yere ait özellikleri öğrenme.”

A_1_1: “Yaşadığımız çevreyi ve dünyayı tanımak için önemli.”

Öğretmen adaylarının 2 tanesi ise bu soruyu boş bırakmış cevap vermemişlerdir. Ayrıca bu tema dışında farklı cevaplar da söz konusudur.

A_3_1: “Coğrafya temel derstir.”

A_2_3: “Coğrafyasını bilemeyen dünyaya hâkim olamaz.”

A_1_2: “Her şey coğrafyaya bağlı.”

“10. Coğrafya öğretmek zorunda kalacağınızı bilmek size ne hissettiriyor?”

sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevapları olumlu, olumsuz ve nötr olmak üzere 3 başlık altında toplamak mümkündür.

Tablo 22

10. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Olumlu	32
Olumsuz	3
Nötr	9

Tablo 22’de görülen sonuçlar, cevapların büyük çoğunluğunun, 32 tanesinin, olumlu olduğu görülmektedir. 3 öğretmen adayı olumsuz cevaplar verirken 9 cevabın nötr olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının verdiği olumlu cevaplarda en sık yer alan temalar aşağıdaki Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23

Olumlu Cevaplardaki Temaların Dağılımı

Soruya verilen cevaplarla ilgili temalar	Tekrar Sayısı
Mutluluk	11
Heyecan	8
Güzel	5
İyi	3

Öğretmen adaylarının verdiği olumlu cevaplarda en sık yer alan temaların mutluluk, heyecan, güzel ve iyi olduğu görülmektedir. Bu temalar ile ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

A_3_8: “Mutlu ediyor.”

A_2_7: “Güzel.”

A_1_8: “Heyecan verici.”

Öğretmen adaylarının 3 tanesi ise bu soruya olumsuz cevaplar vermiştir.

A_1_2: “Can sıkıcı.”

A_1_3: “Sorumluluk duygusunun ağır basması”

A_3_9: “Heyecanlı ve stresli. Doğru bilgiyi verememe ihtimali korkutuyor.”

Cevapları boş olan 5 ve “yok” şeklinde cevap veren 4 öğretmen adayının cevapları ise yansız olarak değerlendirilmiştir.

“11. Coğrafya öğretirken karşılaşacağınızı düşündüğünüz zorluklar nelerdir?”

sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 24’te sunulmuştur.

Tablo 24

11. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Dersten kaynaklanan zorluklar	15
Öğrenci kaynaklı zorluklar	14
Öğretmen kaynaklı zorluklar	6
Boş	9

Öğretmen adaylarının coğrafya öğretirken karşılaştıklarını düşündükleri zorluklar ile ilgili 11. soruya verdikleri cevapları öğretmen, öğrenci ve ders kaynaklı olmak üzere 3 tema altında toplamak mümkündür. En fazla dersten kaynaklanan zorlukların öğretmen adayları tarafından beyan edildiği görülmektedir. Daha sonra öğrenci kaynaklı zorluklar yer alırken öğretmen adaylarının öğretmenden kaynaklı zorluklar ile ilgili ifadeleri 3. sırada yer almıştır. Bu arada 9 öğretmen adayı ise herhangi bir zorluğun olmadığını “yok” şeklinde veya boş bırakarak ifade etmişlerdir. Bu zorluk temaları ile ilgili bazı örnekler aşağıda sıralanmıştır.

Dersten kaynaklanan zorluklar:

A_3_4: “Materyal ve laboratuvar eksikliği.”

A_2_3: “Gösterilen şekillerin gerçeğini gösterememek.”

A_1_3: “Dersin gezerek ve yerinde öğrenilmesi gerektiği, buna bağlı yaşanan zorluklar.”

Öğrenci kaynaklı zorluklar:

A_3_6: “Dersi sevmeyen öğrenci.”

A_2_9: “Öğrencilerin derse yönelik önyargılarını kırmak.”

A_1_10: “Bazı öğrencilerin dersi sevmemesi.”

Öğretmen kaynaklı zorluklar:

A_3_13: “Öğreteceklerimi unutmak.”

A_2_8: “Sayısal işlemlerde zorlanırım.”

A_1_18: “Derse gelmeden hazırlık yapma.”

“12. Size göre; “iyi bir coğrafya öğretmeni” hangi özelliklere sahip olmalı?”

sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplar ile ilgili dağılım aşağıda Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25

12. Soruya Verilen Cevapların Dağılımı

Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Temalar	Tekrar Sayısı
Sevecen, hoşgörülü, mesleğini, dersi ve öğrenciyi sevmeli	11
Bilgili ve yeniliklere açık olmalı	10
Öğrenci düzeyinde ders anlatabilmeli	9
Merak, hayal gücü sahibi olmalı	5
Diksiyonu ve hitabeti düzgün olmalı	5
Gezi ve gözleme önem vermeli	2
Boş	2

Öğretmen adaylarının iyi bir coğrafya öğretmenin sahip olması gereken özellikler ile ilgili cevaplarına ait temalar Tablo 25’te sıralanmıştır. Bu temaların ilki coğrafya öğretmeni sevecen ve hoşgörülü olmalı, mesleğini, dersi ve öğrenciyi sevmeli şeklinde belirlenmiştir. Bu tema ile ilgili bazı cevaplar şunlardır:

A_3_8: “Coğrafyayı sevmeli, kendini yenilemeli.”

A_2_6: “Çocuk ve coğrafya sevgisine sahip olmalı.”

A_1_14: “Sevecen, hoşgörülü, öğrencilere değer veren, doğayı ve dersi seven, çalışkan.”

Diğer bir tema ise coğrafya öğretmeni bilgili ve yeniliklere açık olmalı şeklinde belirlenmiştir. Bu tema ile ilgili bazı cevaplar ise şunlardır:

A_3_11: “Sürekli kendini yenilemeli, konulara hâkim olmalı.”

A_2_2: “Sürekli kendini yenilemeli, merak etmeli.”

A_1_9: “Kendini geliştiren, farklı kaynaklardan yararlanan, güncel olmayan bilgileri anlatmayan, bilgi birikimine sahip olması.”

En çok cevap içeren diğer bir tema ise coğrafya öğretmeni dersi öğrenci düzeyinde anlatabilmeli şeklinde belirlenmiştir. Bu tema ile ilgili bazı cevaplar ise şunlardır:

A_3_9: “Olayları anlaşılır ve akılda kalıcı şekilde anlatma, neden sonuç ilişkisini anlaşılır şekilde anlatmalı.”

A_2_1: “Dersi dikkat çekici ve merak uyandırıcı kılmak, materyallerden yeterli şekilde yararlanabilme.”

A_1_3: “Öğrenci düzeyine uygun anlatabilme, mekân bilgisi kuvvetli olmalı, coğrafi terimleri iyi bilmeli ve aktarabilmeli.”

Nitel Verilerin Kendi Aralarında Birleştirilmesi

Bu kısımda nitel verilerin toplandığı anket formunun kapsadığı 12 adet açık uçlu sorunun coğrafyaya ve coğrafya öğretimine yönelik tutumları belirlemek üzere kendi arasında birleştirilerek değerlendirilmesi ile ilgili bulgular paylaşılmıştır. Açık uçlu soruların coğrafyaya ve coğrafya öğretimine yönelik tutumları belirleyen duygusal durum, görüşler ve yeterlik algısı olmak üzere üç alt boyuta göre dağılımı Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26

Açık Uçlu Soruların Dağılımı

	Coğrafyaya Yönelik Tutum	Coğrafya Öğretimine Yönelik Tutum
Duygusal durum	4. Coğrafya ile ilgili hissettiğiniz üç duyguyu yazınız. 5. Öğrenci olarak coğrafya ile aranınız nasıldı?	10. Coğrafya öğretmek zorunda kalacağınızı bilmek size ne hissettiriyor?
Görüşler	1. Sizin için “coğrafya” ne ifade ediyor. 2. Size göre coğrafyanın olumlu yönü nedir? 3. Size göre coğrafyanın olumsuz yönü nedir? 6. Coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündüğünüz üç özellik yazınız. 8. Size göre; öğrenciler hangi nedenlerden dolayı coğrafya dersinde başarısızdılar? 9. Size göre; okullarda coğrafyanın öğretilmesi neden önemlidir?	12. Size göre; “iyi bir coğrafya öğretmeni” hangi özelliklere sahip olmalı?
Yeterlik algısı	7. Bir önceki soruda belirttiğiniz özelliklere ne ölçüde sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?	11. Coğrafya öğretirken karşılaşacağınızı düşündüğünüz zorluklar nelerdir?

Tablo 26’da coğrafya öğretmen adaylarının coğrafyaya ve coğrafya öğretimine yönelik tutumları; duygusal durum, görüş ve yeterlik algısı olmak üzere üç alt başlık altında ele alınmıştır. Nitel verilerin kendi aralarında değerlendirilmesi asıl olarak coğrafyaya yönelik tutumlar ile coğrafya öğretimine yönelik tutumların karşılaştırılmasını kapsamaktadır.

Duygusal durum. Coğrafya öğretmeni adaylarının tutumları ile ilgili duygusal durumlarını coğrafyaya yönelik olarak 4. ve 5. sorulara verdikleri cevaplar ortaya koyarken coğrafya öğretimine yönelik duygusal durumlarını 10. soruya verilen cevaplar ortaya koymaktadır.

Öğretmen adaylarının “4. Coğrafya ile ilgili hissettiğiniz üç duyguyu yazınız.” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde verilen cevapların büyük çoğunluğunun olumlu sonucuna

ulaşmıştır. 27 farklı olumlu cevap toplamda 94 defa tekrarlanırken 6 farklı olumsuz ve 9 farklı yansız cevap sadece birer defa tekrar etmiştir. Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun “5. Öğrenci olarak coğrafya ile aranız nasıldı?” sorusuna ise 40 öğretmen adayı “iyi” cevabını verirken “kötü” cevabını veren öğretmen adayı olmamış ve sadece 1 öğretmen adayının cevabı “yansız” olarak değerlendirilmiştir. Bu sonuçlar öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik ağırlıklı olarak olumlu bir duygusal durum içinde olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Öğretmen adaylarının coğrafya öğretimine yönelik duygusal durumlarını ortaya koyan “10. Coğrafya öğretmek zorunda kalacağınızı bilmek size ne hissettiriyor?” sorusuna verdikleri cevapların büyük çoğunluğunun da olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Verilen cevapların 32 tanesinin, olumlu olduğu görülmektedir. 3 öğretmen adayı olumsuz cevaplar verirken 9 cevabın nötr olduğu sonucu elde edilmiştir. Sonuç olarak coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya ve coğrafya öğretimine yönelik tutumlarının duygusal durum boyutunda birbiriyle örtüşen bir yapıda olduğu görülmektedir.

Görüşler. Coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik görüşlerini ortaya koyan 1., 2., 3., 6., 8. ve 9. sorularda irdelenirken 12. soruya verdikleri cevaplarda ise coğrafya öğretimine ilişkin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Öğretmen adaylarının “1. sizin için “coğrafya” ne ifade ediyor.” sorusuna verdikleri cevapların 40 tanesi “doğa”, “yaşam” ve “dünya” cevaplarından birini vermişlerdir. Diğer taraftan 29 öğretmen adayı “2. size göre coğrafyanın olumlu yönü nedir?” sorusuna “coğrafya dünyayı, doğayı, evreni ve özetle çevreyi sevme, tanıma, anlama ve iç içe olma imkânı sağlar” manasına gelebilecek karşılıklar vermişlerdir. “3. Size göre coğrafyanın olumsuz yönü nedir?” sorusuna ise 28 öğretmen adayı “yok” kaşılığını yazarak veya boş bırakarak cevap vermişlerdir.

Öğretmen adaylarının coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündükleri özellikler 6. soruya verilen cevaplarla ortaya konulmaya çalışılmıştır. En sık yer

verilen özelliklerin ise “sevgi”, “merak”, “araştırmak” ve “ilgi” olduğu görülmüştür. Bu soruyu destekler nitelikte sorulan “8. Size göre; öğrenciler hangi nedenlerden dolayı coğrafya dersinde başarısızdırlar?” sorusuna ise verilen cevaplarda oldukça benzer çıkmıştır. Öğretmen adayları başarısızlık için “merak eksikliği”, “önyargılı olmak”, “zor olması”, “ilgi duymamak” ve “sevmemek” gibi nedenleri en sık sunmuşlardır. Öğretmen adaylarının okullarda coğrafyanın öğretilmesinin neden önemli olduğuna ilişkin 9. soruya verdikleri cevapları ağırlıklı olarak “doğayı, evreni, dünyayı, ülkeyi veya çevreyi / tanımak veya anlamak” şeklindedir.

Öğretmen adaylarının coğrafya öğretimine ilişkin yöneltilen “12. size göre; “iyi bir coğrafya öğretmeni” hangi özelliklere sahip olmalı?” sorusuna verdikleri cevaplar ise ağırlıklı olarak “sevecen, hoşgörülü, mesleğini, dersi ve öğrenciyi sevmeli”, bilgili ve yeniliklere açık olmalı” ve “öğrenci düzeyinde ders anlatabilmeli” temalı başlıklar altında toplanmıştır.

Yeterlik algısı. Coğrafya öğretmeni adaylarının tutumları ile ilgili yeterlik algılarını coğrafyaya yönelik olarak 7. soruya verdikleri cevaplar ortaya koyarken coğrafya öğretimine yönelik yeterlik algılarını 11. soruya verilen cevaplar ortaya koymaktadır.

Öğretmen adaylarına araştırmada 6. olarak yöneltilen “coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündüğünüz üç özellik yazınız.” sorusunda verdikleri özelliklere ne kadar sahip oldukları ile ilgili görüşleri ise bir sonraki soruda irdelenmiştir. “7. Bir önceki soruda belirttiğiniz özelliklere ne ölçüde sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?” şeklindeki araştırmanın yedinci sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevaplarda 30 öğretmen adayı “hemen hepsine”, 6 öğretmen adayı “yarıya yakınına” ve 4 öğretmen adayı ise “bir kısmına” şeklinde karşılık vermişlerdir. 4 öğretmen adayı ise bu soruyu boş bırakmıştır.

“11. Coğrafya öğretirken karşılaştığınızı düşündüğünüz zorluklar nelerdir?” sorusuna coğrafya öğretmeni adayları cevap verirken karşılaştıkları bu zorlukları genel olarak öğretmen, öğrenci ve ders kaynaklı olmak üzere 3 tema altında sıralamışlardır. En fazla “materyal ve

laboratuvar eksikliği” ve “öğretilen şekillerin gerçeğini gösterememek” gibi dersten kaynaklanan zorluklar dile getirilmiştir. Bunu öğrenci kaynaklı zorluklar izlerken üçüncü sırada öğretmen adayları öğretmenden kaynaklı zorlukları sıralamışlardır.

Sonuç olarak bu iki soruya verilen cevapların birbiriyle örtüştüğü sonucu çıkarılabilir. Öğretmen adayları ezici bir ağırlıkla coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli özelliklere sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca coğrafya öğretirken karşılaşacaklarını düşündükleri zorlukların kaynağı olarak ağırlıklı olarak öğretmen dışı iki faktöre dersin ve öğrencinin yapısına dayandırmışlardır.

Nicel ve Nitel Verilerin Birleştirilmesi

Bu bölümde çalışmaya katılan coğrafya öğretmeni adaylarından toplanan nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgular beraber ele alınarak değerlendirilecektir. Bu değerlendirme ise coğrafyaya yönelik tutum ile ilgili nicel verilerden elde edilen sonuçlar ile nitel verilerden elde edilen sonuçlar ilişkilendirilecektir. Nicel verilere ilişkin yukarıda Tablo 4’te sunulan bulgulara göre öğretmen adaylarının tutum puanlarının ortalama olarak 2,57 ile 4,80 arasında değiştiği görülmektedir. Coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafya dersine ait tutum ölçeğinden aldıkları tutum puanlarının ortalaması ise 4,09 olarak elde edilmiştir. Tutum ölçeğinden alınan bu 4,09 ortalama değeri 3,41 ve 4,20 aralığına yani “katılıyorum” aralığına düşmektedir. Sonuç olarak coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafya dersine ait tutumlarının olumlu olduğu ve düzeylerinin iyi olduğu sonucuna varılmaktadır.

Duygusal durum. Coğrafya öğretmeni adaylarının tutumları ile ilgili duygusal durum boyutu bulguları coğrafyaya yönelik olarak 4. ve 5. sorulara verdikleri yanıtlar göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda tutum ortalamaları yüksek olan adayların tamamının “4. Coğrafya ile ilgili hissettiğiniz üç duyguyu yazınız.” sorusuna karşılık beyan ettikleri tüm duyguların olumlu olduğu görülmüştür. Buna karşılık tutum ortalamaları

düşük olan adaylardan ise bazı olumsuz duygulara ait cevaplar gelmiştir. Benzer şekilde tutum düzeyleri çok iyi olan öğretmen adaylarının tamamı “5. Öğrenci olarak coğrafya ile aranız nasıldı?” sorusuna “iyiydi” cevabını verirken diğer grubun bazı üyeleri “değişkendi” cevabını vermişlerdir.

Görüşler. Coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik görüşleri 1., 2., 3., 6., 8. ve 9. sorularda irdelenmektedir. Öğretmen adaylarının “1. Sizin için “coğrafya” ne ifade ediyor.” sorusuna ve “2. Size göre coğrafyanın olumlu yönü nedir?” sorusuna verdikleri cevaplarda tutum düzeyi yüksek olan adaylar ile düşük olan adaylar arasında belli bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir. 3. Size göre coğrafyanın olumsuz yönü nedir?” sorusuna ise yüksek tutum düzeyinden bir aday “ataması az” cevabını verirken diğerleri olumsuz yönü “yok” şeklinde cevap vermişlerdir. Düşük tutum düzeyinden bir aday cevap vermezken bir aday da “sayısal verilerin olması” cevabını vermiştir. İki aday “olumsuz yönü yok” şeklinde cevap vermiştir.

Öğretmen adaylarının “6. Coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündüğünüz üç özellik yazınız.” sorusuna verdikleri cevaplarda belli bir farklılaşma gözlemlenmemiştir. Diğer taraftan “8. Size göre; öğrenciler hangi nedenlerden dolayı coğrafya dersinde başarısızdırlar?” sorusuna yüksek tutum düzeyindeki adaylardan gelen cevaplar “öğretmen kaynaklı”, “gözlerinde büyütme”, “önemsiz görme”, “merak eksikliği” ve “ilgisiz olmaları” şeklinde olmuştur. Düşük tutum düzeyinden bir aday yine soruyu cevaplamazken diğer cevaplar “derslerde fazla ayrıntıya girilmesi”, “sözel derste sayısal verilerle karşılaşmak”, “yanlış aktarım” ve “ön-yargı” şeklinde olmuştur.

Son olarak “9. Size göre; okullarda coğrafyanın öğretilmesi neden önemlidir?” sorusuna verilen cevaplar ise yüksek tutum düzeyi için şöyle sıralanmıştır. “insanın doğayı tanıması önemli”, “çevreyi tanıma, dünyayı daha iyi algılama”, “çevresinin ve ülkesinin sorunlarının

bilincine varma, sorunlara çözüm üretebilme, dünyanın doğal düzenini koruyabilme”, “coğrafya yaşamı etkiler, iyi kullanmalıyız” ve “Türkiye ve dünya hakkında her konuda bilgi sahibi olmamızı sağlar”. Düşük tutum düzeyinden ise “öğrencilerin doğayı tanıması gerek”, “doğayı bilmek, çıkarlarımıza göre yönlendirmek”, “her şey coğrafyaya bağlı” ve “evreni, doğayı, neyin nasıl olduğunu bilmek gerek” cevapları gelmiştir.

Yeterlik algısı. Yeterlik algısı boyutunda coğrafyaya yönelik olarak bulguları 7. soruya verilen cevaplar ortaya koymaktadır. Öğretmen adaylarının “7. Bir önceki soruda belirttiğiniz özelliklere ne ölçüde sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?” şeklindeki soru coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli özelliklere ne derece sahip oldukları ile ilgili görüşlerini sorgulamaktadır. Bu soruya iyi tutum puan ortalamasına sahip grubun tüm üyeleri “hemen hepsi” şeklinde cevap verirken tutum ortalama puanları nispeten düşük olan grubun dört adayından sadece biri “hemen hepsi” cevabını vermiştir. İki aday “yarıya yakını” derken bir aday bu soruya cevap vermemiştir.

Bölüm V: Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma ve Sonuç

Coğrafya öğretmeni adaylarının derse yönelik tutumları ile başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışma katılımı sağlanan 44 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir.

Nicel bulguların sonuçları. Araştırmada elde edilen nicel bulguların sonuçlarına göre coğrafya dersine yönelik tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Alanyazında coğrafyaya yönelik tutum düzeyleri ile ilgili bulguların değişiklikler gösterdiği görülmektedir. Fakat alan yazında elde edilen bazı bulgular bu araştırmada elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Örneğin Artvinli ve diğ. (2010), üstün yetenekli öğrencilerle gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin tutum puanlarının araştırmada elde edildiği gibi olumlu olduğu ve yine benzer şekilde “katılıyorum” aralığında kaldığını belirtmektedir. Yine ortaöğretim öğrencileri ile gerçekleştirilen diğer çalışmalarda öğrencilerin coğrafyaya yönelik orta düzeyde (Alım, 2008) veya yüksek düzeyde (Aydın ve diğ., 2010) olumlu tutum içinde olduklarını ortaya koymuştur.

Sosyal Bilgiler öğretmeni adayları ile gerçekleştirilen bir başka araştırma ise aday öğretmenlerin coğrafya dersine yönelik olumlu tutuma sahip olduklarını göstermektedir (Demirkaya ve Arıbaş, 2005). Bunun yanında az sayıda da olsa bazı çalışmalar coğrafyaya yönelik öğrencilerin olumsuz tutum içinde olduklarını ortaya koymuştur (Cin, 2008; Demirkaya ve Arıbaş, 2004; Şeyhoğlu ve Geçit, 2011). Bu çalışmalarda coğrafyaya yönelik olumsuz tutumlarını öğrencilerin coğrafya dersini sevmemelerine, dersin sıkıcı geçmesine ve coğrafya ile ilgili bir mesleği seçmeyi düşünmemelerine bağlamaktadırlar (Şeyhoğlu ve Geçit, 2011). Ayrıca Artvinli ve diğ. (2003) coğrafya dersi öğretmenlerinin öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgi ve tutumlarını arttırmada yetersiz kaldıklarını belirtmektedirler.

Sonuç olarak ortaöğretimde veya yükseköğretimde coğrafya derslerinde öğrencilerin derse yönelik ilgi ve tutumlarını olumlu yönde arttıracak yöntem ve etkinliklerin özellikle de bilişim teknolojilerinin işe koşulması gerekmektedir (Doğanay, 1997, Özey, 1996). Yine bir başka olumsuz etken olarak Betres (1983) ve Print (1990) öğrencilerin düzey ilerledikçe meslek tercihine yönelik kaygılarının arttığını genel olarak öğrencilerin sosyal bilimlere pek ilgi göstermediklerini belirtmektedirler (Cin, 2007).

Araştırmada elde edilen bulgular coğrafya öğretmen adaylarının akademik başarılarının ve coğrafyaya yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Alanyazında ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak coğrafyaya yönelik tutumların farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Alım,2008; Artvinli ve diğ., 2010; Aydın ve diğ., 2010; Cin, 2008; Demirkaya ve Arıbaş,2004; Dikmenli ve Aslan, 2009; Gökçe, 2010; Şeyhoğlu ve Geçit, 2011). Bununla beraber sayıları az olmakla beraber kızların (Özgen ve Bindak, 2009) veya erkeklerin (Sevilmiş, 2006) lehine anlamlı farklılaşmaların ortaya çıktığı çalışmalar da bulunmaktadır.

Diğer yandan araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının coğrafyaya yönelik tutum puanlarının sınıf düzeyine göre değişmediği görülmektedir. Bu sonuç coğrafyaya yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bazı çalışmaların sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Örneğin, Şengül (2007) tarafından yapılan ve K.K.T.C.'deki ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik ilgi ve tutumlarının araştırıldığı çalışma sonucunda, öğrencilerin sınıf düzeylerinin coğrafyaya yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Fakat çalışmaların çoğunda coğrafyaya yönelik tutum puanlarında sınıf düzeyine göre farklılıklar olduğu sonuçları elde edilmiştir. Aydın ve diğ. (2010) yaptıkları araştırmaya katılan 9. 10. ve 11. sınıf ticaret meslek lisesi öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının sınıf düzeyine göre sadece 9. sınıf ile 10. sınıf arasında anlamlı bir farklılık

gösterdiğini belirlemişlerdir. Dikmenli ve Aslan (2009) sınıf öğretmenliği 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin coğrafyaya yönelik tutumlarının karşılaştırılması başlıklı çalışmalarında sınıf düzeyleri açısından tutum puanları arasında 4. sınıflar lehine anlamlı farklılıkların olduğu dikkat çekmektedir. Şeyhoğlu ve Geçit (2011), 59 üstün yetenekli ortaöğretim öğrencisi ile yaptığı çalışmada sınıf düzeyinin öğrencilerin coğrafyaya yönelik tutum puanları üzerinde anlamlı değişikliklere yol açtığını ortaya koymuştur. Yapılan çalışmada sınıflar arasında farklılıklar olduğu ve 11. sınıf öğrencilerinin 9 ve 10. sınıf öğrencilerine göre daha pozitif tutum içinde oldukları görülmektedir. Yani sınıf düzeyi arttıkça tutumlarında olumlu yönde arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Artvinli ve diğ. (2010) tarafından özel liselerdeki üstün yetenekli öğrencilerin coğrafyaya yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen çalışma sonrasında ise farklı olarak, 9. sınıf öğrencilerinin 10. sınıf öğrencilerinden daha yüksek tutuma sahip oldukları görülmüştür.

Bu farklılaşmaya neden olarak Dikmenli ve Aslan (2009) coğrafya dersini işleyen öğretmenlerin dersi işleyiş biçimlerini gösterirken, Şeyhoğlu ve Geçit (2011) tutum düzeyinin alt sınıflarda, özellikle 9. sınıfta daha düşük olmasını bu sınıf programının yoğun olmasına bağlamaktadır. Artvinli ve diğ. (2010) ise bu durumun sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin daha çok akademik olarak ilgi duydukları mesleki alanlara yönelmelerinden kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Ya da çalışmada yer alan başka bir bulgu ise coğrafya öğretmeni adaylarının tutum ve puanlarının yaşa göre değişmediği sonucudur. Yaş değişkeninin yapılan çalışmalarda ayrıca ele alınmadığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak çalışmaların çoğunun ortaöğretim düzeyinde olması ve ortaöğretim için sınıf düzeyi değişkeninin yaş değişkeni ile aynı olduğunun kabul edilmesi olabilir. Bunun yanı sıra yükseköğretim düzeyinde yapılan az sayıdaki çalışmada da yaş değişkenine yer verilmemiştir. Yine çalışmamızda yer alan ve alanyazında yer almayan başka bir değişken ise tercih sebebidir. Çalışmada tercih sebebine göre

coğrafya öğretmeni adaylarının tutum ve puanlarının anlamlı farklılıklar gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre mesleği yapabileceklerini düşündükleri ve sevdikleri bir meslek olduğu için seçtiklerini belirten öğretmen adaylarının tutum düzeyleri, mesleği mecbur kaldığı için seçtiğini belirten öğretmen adaylarının tutum düzeylerinden anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır.

Nicel bulguların sonuçlarına göre son olarak coğrafya öğretmeni adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre öğretmen adaylarının akademik başarı puanları ve coğrafyaya yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Nitel bulguların sonuçları. Araştırmada elde edilen nitel bulguların sonuçları ankette yer alan açık uçlu sorular tek tek ele alınarak şu şekilde sıralanabilir.

“1. Sizin için “coğrafya” ne ifade ediyor.” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının cevap olarak en çok yer verdikleri kelimeler “doğa,” “yaşam” ve “dünya” olmuştur.

“2. Size göre coğrafyanın olumlu yönü nedir?” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının büyük çoğunluğu “dünyayı-doğayı-çevreyi-evreni/sevme-tanımaya-anlama-güzel bakma-fayda sağlama-farkında olma-iç içe olma” gibi temaları içeren cevaplar vermişlerdir.

“3. Size göre coğrafyanın olumsuz yönü nedir?” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının ağırlıklı bir kesimi “yok” cevabını vermiş veya soruyu cevapsız bırakmıştır.

“4. Coğrafya ile ilgili hissettiğiniz üç duyguyu yazınız.” sorusuna cevap olarak verilen en sık karşılıklar “merak”, “mutluluk”, “sevgi” ve “heyecan” olmuştur.

“5. Öğrenci olarak coğrafya ile aranız nasıldı?” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının hemen hemen tamamı denilecek kadar büyük bir kısmı “iyi” yanıtını vermişlerdir.

“6. Coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunu düşündüğünüz üç özellik yazınız.” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının en sık verdikleri iki yanıt “sevgi” ve “merak” olmuştur.

“7. Bir önceki soruda belirttiğiniz özelliklere ne ölçüde sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?” şeklindeki araştırmanın yedinci sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının büyük çoğunluğu “hemen hepsi” şeklinde cevap vermiştir.

“8. Size göre; öğrenciler hangi nedenlerden dolayı coğrafya dersinde başarısızdırlar?” şeklindeki sorunun cevapları arasında en sık yer verilen karşılıklar “merak eksikliği”, “önyargılı olmak”, “zor olması”, “ilgi duymamak” ve “sevmemek” olmuştur.

“9. Size göre; okullarda coğrafyanın öğretilmesi neden önemlidir?” sorusuna coğrafya öğretmeni adayları ağırlıklı bir şekilde “doğayı, evreni, dünyayı, ülkeyi veya çevreyi / tanımak veya anlamak” gibi ifadelerde karşılık vermişlerdir.

“10. Coğrafya öğretmek zorunda kalacağınızı bilmek size ne hissettiriyor?” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının çoğunluğu “olumlu” yanıtlar verirken sadece üç aday olumsuz cevap vermiştir.

“11. Coğrafya öğretirken karşılaşacağınızı düşündüğünüz zorluklar nelerdir?” sorusuna coğrafya öğretmeni adaylarının verdikleri cevapları öğretmen, öğrenci ve ders kaynaklı olmak üzere 3 tema altında toplamak mümkün olmuştur. En fazla dersten kaynaklanan zorlukların öğretmen adayları tarafından beyan edildiği görülmüştür.

“12. Size göre; “iyi bir coğrafya öğretmeni” hangi özelliklere sahip olmalı?” şeklindeki son soru ise coğrafya öğretmeni adayları tarafından ağırlıklı olarak “Sevecen, hoşgörülü, mesleğini, dersi ve öğrenciyi sevmeli”, “Bilgili ve yeniliklere açık olmalı” ve “Öğrenci düzeyinde ders anlatabilmeli” temalarının biri ile cevaplandırılmıştır.

Nitel verilerin kendi aralarında birleştirilmesi ile ilgili sonuçlar. Nitel verilerin toplandığı anket formu 12 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Bu sorular Tablo 26'da gösterildiği gibi coğrafyaya ve coğrafya öğretimine yönelik tutumları belirlemek üzere hazırlanmış soruları kapsayan kendi arasında iki bölüme ayrılmaktadır. Bu iki bölümdeki sorularda ayrıca kendi arasında duygusal durum, görüşler ve yeterlik algısı olmak üzere tutumu belirleyen üç alt boyuta ayrılmaktadır.

Coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik tutumları ve coğrafya öğretimine yönelik tutumları ele alındığında sorulara verdikleri cevapların duygusal durum, görüşler ve yeterlik algısı olmak üzere tüm boyutlarda örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Nitel ve nicel verilerin birleştirilmesi ile ilgili sonuçlar. Öğretmen adaylarından toplanan nicel ve nitel veriler tutumun üç alt boyutunda ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Coğrafya öğretmeni adaylarının nicel verilerden elde edilen tutum puan ortalamaları ile nitel verilerden elde edilen sonuçların örtüştüğü görülmüştür. Tutum ölçeğinden yüksek puan ortalamasına sahip coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik tutumlarını ortaya koymayı amaçlayan anket sorularına ve coğrafya öğretimine yönelik anket sorusuna verdikleri yanıtların daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum duygusal durum, görüşler ve yeterlik algısı olmak üzere tüm alt boyutlar için geçerlidir.

Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafya dersine yönelik tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Fakat alanyazında coğrafyaya yönelik tutum düzeyleri ile ilgili bulguların değişiklikler gösterdiği görülmektedir. Bu anlamda coğrafyaya yönelik tutumların neden değişiklik gösterdiğinin yapılacak yeni çalışmalarla irdelenmesi gerekmektedir.

Çalışma sonucu coğrafya öğretmen adaylarının akademik başarılarının ve coğrafyaya yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Fakat cinsiyete göre farklılaşmayı ortaya koyan çalışmalarda söz konusudur. Bu anlamda elde edilen nicel verilerin sonuçlarını daha net bir şekilde ortaya koymak adına cinsiyet faktörünün daha detaylı bir şekilde incelenebileceği nitel çalışmaların ortaya konması gerekmektedir. Benzer durum araştırmada incelenen sınıf düzeyi ve yaş değişkenleri için de söz konusudur ve benzer nicel çalışmaların bu değişkenler içinde irdelenmesi gerekmektedir. Ayrıca bu değişkenleri ve bu değişkenlerin dışında farklı faktörlerin tutum üzerinde etkisini ortaya koyan çalışmaların yapılması ihtiyacı söz konusudur.

Her ne kadar coğrafya öğretmeni adaylarının coğrafyaya yönelik tutumlarının olumlu olması beklense de bu konunun teyit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca coğrafya öğretmeni adaylarının farklı değişkenlere göre coğrafyaya yönelik tutumlarının nasıl değiştiği irdelenmek zorundadır. Benzer şekilde sadece coğrafya öğretmeni adayları değil görev yapan coğrafya öğretmenleri ile ilgili çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Coğrafya öğretmenleri ve coğrafya öğretmeni adayları söz konusu olduğunda bu çalışmanın sınırlılıklarında belirtildiği üzere incelenmesi gereken sadece coğrafyaya yönelik tutumlar değildir. Özellikle coğrafya öğretimine yönelik tutumların da incelenmesi gerekmektedir. Araştırmada coğrafya öğretimine yönelik tutumlar nitel veri araçları kullanılarak araştırılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla nicel boyuta sahip araştırmalarda kullanılabilecek ölçme aracı eksikliği göze çarpmaktadır.

Kaynakça

- Açıköz, K. Ü. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Akarsu Bakır, S. (2010). *Coğrafya öğretiminde yapılandırmacı yaklaşımla geliştirilen etkinliklerin uygulamadaki etkililiği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbulut, G. (2004). Coğrafya öğretimi ve yaratıcı düşünme. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 215-223.
- Akça, D. (2014). *Coğrafya öğretiminde coğrafi sorgulama becerisinin öğrenci başarısına, tutum ve kalıcılığa etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akinoğlu, O. (2005). Coğrafya eğitiminin etkililiği ve sorunları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 12, 77-96.
- Akkuş, A. (1998). *Genel fiziki coğrafya*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akşit, F. (2007). *Coğrafya öğretiminde aktif öğrenmenin akademik başarı ve tutum üzerine etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alaylıoğlu, R. ve Oğuzkan, A. F. (1976). *Ansiklopedik eğitim sözlüğü*. İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.
- Alaz, A. (2007). *Coğrafya öğretiminde çoklu zekâ uygulamaları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alaz, A. (2008). Çoklu zekâ temelli uygulamaların öğrencilerin coğrafya dersine karşı tutumlarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 9(3), 113-123.
- Alım, M. (2008). Lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19, 25-33.

- Allport, G. W. (1935). Attitudes. In C. A. Murchinson (Ed.), *A handbook of social psychology* (pp. 798– 844). Worcester, MA: Clark University Press.
- Artvinli, E., Bulut, İ. ve Kılıçaslan, A. (2003). Trabzon'daki liselerde coğrafya öğretmenlerinin etkili öğretme ve ders işleme becerilerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 8(10), 21-41.
- Artvinli, E., Gülüm, K. ve Coşkun, S. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin coğrafya dersine karşı eğilimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(14), 62-69.
- Atalay, İ. (1994). *Türkiye coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Atalay, İ. (1998). *Genel fiziki coğrafya*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Aydın, A. ve Tekneci, E. (2013). Zihin engelliler öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3, 1-12.
- Aydın, F. (2004). *Ortaöğretim 1. sınıf coğrafya dersinde işbirlikli öğretmenin akademik başarıya etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya derslerindeki güdülenmelerinin incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 814-834.
- Aydın, F., Coşkun, M. ve Kaya, H. (2010). Ticaret meslek lisesi öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları (Elbistan örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 183-203.
- Aydın, F., Taştan, B. ve Coşkun, S. (2010). Genel lise ve meslek lisesi öğrencilerinin coğrafya dersine ilişkin tutumları (Elbistan örneği). *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 1C0248, 5(4), 1955-1965.

- Betres, J. J. (1983). *The status of elementary social studies education in selected Rhode Island public schools*. ERIC Document, No: 236097
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C (1999). *Genel öğretim metotları: öğretimde planlama uygulama*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.,E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11.Basım). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Cin, M. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya dersine olan ilgi düzeyleri ve cinsiyet farklılıkları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(18), 39-48.
- Cin, M. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının yaşadıkları yere göre coğrafya dersine karşı tutumlarındaki farklılıklar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 185-190.
- Coşkun, M. (2004). *Coğrafya öğretiminde proje tabanlı öğrenme yaklaşımı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- Creswell, J.W. ve Plano Clark, V.L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (2. Baskı) (Dede, Y. ve Demir, S.B., Çev.Ed.). Anı: Ankara.
- Çağlayantaş, Y. (2008). *Ortaöğretim coğrafya ders kitaplarında güncellik ilkesinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çapar, T.(2012). *Coğrafya öğretmenlerinin etkili materyal kullanımının öğrencilerin tutum, akademik başarı ve hatırd tutma düzeylerine etkisi (İzmir Örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, A. (2001). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'ndan eğitime yaklaşımlar. *Ekev Akademi Dergisi*, 3(1), 203-211.

- Demir, S. B. ve Koç, H. (2013). Coğrafya dersi tutum ölçeği: geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1765-1777.
- Demiralp, N. (2006). *Coğrafya öğretiminde gösteri yöntemi kullanılarak harita ve küre kullanım becerilerinin geliştirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (1993) *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Usem Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*, Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Demirkaya, H. ve Arıbaş, K. (2004). Sosyal bilgiler öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (e-dergi)*, 12, 179-187.
- Demirkaya, H. ve Arıbaş, K. (2005). Sosyal bilgiler öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 179-187.
- Di Martino, P. & Zan, R. (2010). 'Me and maths': towards a definition of attitude grounded on students' narrative. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 13(1), 27-48.
- Dikmenli, Y. ve Aslan, C. A. (2009). Sınıf öğretmenliği birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 29-36.
- Doğanay, H ve Doğanay, S. (2015). *Coğrafyaya giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H. (1997). *Coğrafyaya giriş*. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.
- Doğanay, H. (2011). Anlamı, tanımı, konusu ve felsefesi bakımından coğrafya ilmi hakkında bazı düşünceler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25, 1-44.

- Doğanay, H. (2014). *Coğrafya öğretim yöntemleri, liselerde coğrafya eğitim ve öğretimi* (6. Baskı). Erzurum: Pegem Akademi.
- Efe, R. (1996). Coğrafyada yeni yaklaşımlar, coğrafya eğitimde çağdaş metot ve teknikler. *Marmara Coğrafya Dergisi, 1*, 135-150.
- Elibüyük, M. (1990). *Türkiye'nin tarihi coğrafyası bakımından önemli bir kaynak, mufassal defterler*. Ankara: Coğrafi Araştırmalar.
- Elmas, B. (2006). *Ortaöğretim coğrafya eğitiminin temel sorunları (Kartal ilçesi örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erden, M. (2001). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Erinç, S. (1977). *Vejetasyon coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Fer, S. (2011). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fidan, N. (1996). *Eğitim psikolojisi: Okulda öğrenme ve öğretme*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison - Wesley.
- Göcen, C. (2011). *12. Sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gökçe, N. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya dersine yönelik tutumları. *e-Journal of New World Sciences Academy, 5*(4), 2071-2083.
- Göl, F. (2009). *Coğrafya dersinde bellek destekleyicilerin erişimi, tutum ve kalıcılığa etkisi (ortaöğretim 10. sınıf)* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güngördü, E. (1999). *Coğrafyada öğretim yöntemleri, ilkeler ve uygulamalar*. Ankara: Özcan Ofset.

- Güngördü, E. (2010). *Liselerde coğrafya dersi öğretimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güven, B. ve Uzman, E. (2006). Orta öğretim coğrafya dersi tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 527-236.
- Hacısalihlioğlu, İ. Y. (2001). *Yeni dünya düzeni arayışı ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Hardwick, S. W. & Holtgrieve, D. G. (1996). *Geography for educators: standards, themes, and concepts*. Prentice-Hall, U.S.A.
- Hesapçioğlu, M. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (6. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hoy, W. K. Ve Miskel, C. G. (2010). *Eğitim, yönetimi, teori, araştırma ve uygulama*. (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ilgar, R. (2006). Coğrafya öğretiminde temel sorunlar ve çözüm önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 276-286.
- Ilgar, R. (2011). Geography education for sustainable education system under the influence of globalization, the case of Turkey. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5, 192-200.
- Ilgar, R. (2017). *Genel fiziki coğrafya*. Ankara: Nobel Akademi Yayınevi.
- Ilgar, R. ve Tabuk, S. (2019). Coğrafya öğretmeni adaylarının derse yönelik tutumları ile başarıları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *UMTEB -V, V. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi*, 24-27 Ocak 2019, Kahire/Mısır.
- Işık Mercan, S. (2012). *Yapılandırmacı yaklaşım 5e modelinin 10. sınıf coğrafya dersinde (çevre ve toplum öğrenme alanı) akademik başarı ve tutuma etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İnal, K. (2004). *Eğitim ve iktidar: Türkiye’de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler*. Ankara: Ütopya Yayınları.

- İncekara, S. (2007). Ortaöğretim coğrafya eğitiminde uluslararası eğilimler ve Türkiye örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 16, 109-130.
- İnceoğlu, M. (2010), *Tutum – Algı – İletişim*. İstanbul: İyi İşler Yayıncılık ve Matbaacılık.
- İzbırak, R. (1964). *Coğrafi terimler sözlüğü*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Kaba, R. (2016). 9. Sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine karşı tutumları (Kahramanmaraş örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karasu, Z. ve Ünlü, M. (2006). Coğrafya öğretiminde oluşturmacı öğretim yönteminin öğrencinin akademik başarısına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 12(7), 105-127.
- Keskinkılıç, K. (2018). *Eğitim bilimine giriş* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Ortaöğretim coğrafya dersi (9., 10., 11. ve 12. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özcan, Ö. (2000). *Genel fiziki coğrafya*. İzmir: Zambak Yayınevi.
- Özey, R. (1996). Osmanlı döneminden bugüne coğrafya, 21. yüzyıla doğru Türkiye. III. *Coğrafya Sempozyumu*, 15-19 Nisan 1996, Ankara.
- Özgen, N. ve Bindak, R. (2009). Lise öğrencilerinin coğrafyaya yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 421-440.
- Özgen, N. ve Çelik, H. C. (2008). Üniversite öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutum değişkenlerinin kümeleme analizi ile incelenmesi (Siirt eğitim fakültesi örneği). *İstanbul: Marmara Coğrafya Dergisi*, 17, 67-78.
- Özgen, N., Bindak, R. ve Birel, F. K. (2007). Coğrafya dersine yönelik bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 58-65.
- Özgüç, N. ve Tümertekin, E. (2000). *Coğrafya, geçmiş, kavramlar, coğrafyacılar*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

- Özgüven, İ. E. (2016). *Bireyi tanıma teknikleri* (11. Baskı). Ankara: Nobel.
- Öztürk, Ç. (2008). *Coğrafya öğretiminde 5e modelinin bilimsel süreç becerilerine, akademik başarıya ve tutuma etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Peker, M. (2003). Lise 2. sınıf öğrencilerinin matematik dersine yönelik tutumları ve başarıları arasındaki ilişki. *Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 157-166.
- Print, M. (1990). *Curriculum review of social studies and social sciences education: An inquiry into the social studies and social sciences curricula K-12 in Western Australia*. Perth: Ministry of Education.
- Selçuk, Z. (2008). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sevilmiş, F. D. (2006). *Lise birinci sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik akademik benlik ve tutumları ile başarıları arasındaki ilişki (İzmir Konak ilçesi örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şahin, C. (1998). *Coğrafyaya giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şengül, N. (2007). *K. K. T. C.' deki liselerde coğrafya eğitiminde öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgi ve tutumları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şeyhoğlu, A. ve Geçit, Y. (2011). Üstün yetenekli öğrencilerin coğrafyaya yönelik tutumlarının kişisel özellikleri açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 45-58.
- Şişman, M. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Tabuk, M. (2018). Mathematics attitude scales in Turkish dissertations. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10, 150-163.

- Tanoğlu, A. (1964). Coğrafya nedir?. *İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 14, 3-14.
- Teyfur, E. (2010). Yapılandırmacı teoriye göre hazırlanmış bilgisayar destekli öğretim 9. sınıf coğrafya dersinde öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 85-106
- Turan, İ. (2015). Sınıf öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarına ve akademik başarıları üzerine etkileri. *NWSA-Education Sciences*, 10(1), 1-16.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları
- Uzunöz, A (2008). *Ortaöğretim dokuzuncu sınıf coğrafya dersinde çoklu zekâ destekli öğretimin öğrenci başarısı tutumu ve kalıcılığa etkisi* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uzunöz, A. (2011). Coğrafya dersine yönelik öğrenci tutum ölçeği geliştirilmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 1264-1277.
- Ülgen, G. (1995). *Eğitim psikolojisi: Birey ve Öğrenme*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Varış, F. (1987). *Eğitim bilimine giriş*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yeşilyaprak B. ve Uçar, E. (2010). Öğrenmeden öğretime. B. Yeşilyaprak (Ed). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, T. (2012). *Coğrafya öğretiminde yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretimin öğrenci başarısına, tutum ve kalıcılığa etkisi* (Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Ekler

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz : ( ) Kadın ( )Erkek

2. Yaşınız:

3. Sınıfınız:

4. Genel not ortalamanız:

5. Coğrafya öğretmenliği programını öncelikli tercih etme sebebiniz

( ) Ailem istediği için tercih ettim.

( ) Yapabileceğimi düşündüğüm ve sevdiğim bir meslek olduğu için tercih ettim.

( ) Mecbur kaldığım için tercih ettim.

( ) Diğer alanlara göre istihdam sıkıntısı olmadığı için tercih ettim.

( ) Diğer: .....

Ek 2: COĞRAFYA DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Değerli Arkadaşlar;

Bu formda bulunan cümleler sizin coğrafya dersi ile ilgili düşüncelerinizi öğrenmek için hazırlanmıştır. Bu cümlelerden hiç birinin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Her cümleyle ilgili görüş kişiden kişiye değişebilir. Bu nedenle vereceğiniz cevap, sizin kendi görüşlerinizi yansıtmalıdır. Her cümleyle ilgili görüşünüzü belirtirken, önce cümleyi dikkatle okuyunuz. Sonra cümlede belirtilen düşüncenin, sizin düşünce ve duygularınıza ne derecede uygun olduğuna karar veriniz. Her bir cümledeki **size en uygun olan kısmı (X) işaretleyiniz**. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak ve araştırma amacı dışında kullanılmayacaktır.

Teşekkürler...

TUTUMLAR		TAMAMEN KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	HİÇ KATILMIYORUM
1.	Coğrafya her zaman sevdiğim bir derstir.					
2.	Coğrafya dersine girerken büyük bir sıkıntı duyarım.					
3.	Coğrafya dersi olmasa öğrencilik hayatı daha zevkli olur.					
4.	Arkadaşlarımla coğrafya konularını tartışmaktan zevk alırım.					
5.	Coğrafyaya ayrılan ders saatlerinin fazla olmasını isterim.					
6.	Coğrafya dersi çalışırken canım sıkılır.					
7.	Coğrafya dersi benim için boşa zaman öldürmektir.					
8.	Coğrafyadan hoşlanırım.					
9.	Coğrafya dersinde zaman geçmek bilmez.					
10.	Coğrafya dersi sınavından çekinirim.					
11.	Benim için coğrafya ilgi çekici bir derstir.					
12.	Coğrafya bütün dersler arasında en korktuğum derstir.					
13.	Yaşam boyu coğrafya okusam bıkmam.					
14.	Diğer derslere göre coğrafyayı daha çok severek çalışırım.					
15.	Coğrafya dersi beni huzursuz eder.					
16.	Coğrafya beni ürkütür.					
17.	Coğrafya dersi eğlenceli bir derstir.					
18.	Coğrafya dersinde neşe duyarım.					
19.	Derslerin içinde en sevimsiz olanı coğrafyadır.					
20.	Çalışma zamanımın çoğunu coğrafyaya ayırmak isterim.					

Ek 3: ANKET FORMU:

1. Sizin için “coğrafya” ne ifade ediyor. Coğrafyayı betimleyen **üç sıfat** yazınız.

.....
 .....
 .....

2. Size göre coğrafyanın **olumlu** yönü nedir? Kısaca açıklayınız.

3. Size göre coğrafyanın **olumsuz** yönü nedir? Kısaca açıklayınız.

4. “Coğrafya” ile ilgili hissettiğiniz **üç duyguyu** yazınız.

.....
 .....
 .....

5. Öğrenci olarak coğrafya ile aranız nasıldı?

İyi ( ) – Kötü ( ) – Nötr ( ) – Değişken ( )

Kısaca açıklayınız.

6. Coğrafya dersinde başarılı olmak için gerekli olduğunuz düşündüğünüz **üç özellik** yazınız.

.....
 .....
 .....

7. **Bir önceki soruda belirttiğiniz** özelliklere ne ölçüde sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?

8. Size göre; öğrenciler hangi nedenlerden dolayı coğrafya dersinde başarısızdırlar?

9. Size göre; okullarda coğrafyanın öğretilmesi neden önemlidir?

10. Coğrafya öğretmek zorunda kalacağınızı bilmek size ne hissettiriyor? Kısaca açıklayınız.

11. Coğrafya öğretirken karşılaşıcağınızı düşündüğünüz zorluklar nelerdir. Kısaca açıklayınız.

12. Size göre; “iyi bir coğrafya öğretmeni” hangi özelliklere sahip olmalı?